

BOTOS MIHÁLY BÁLINT*

A véleménynyilvánítási szabadság büntetőjogi korlátairól alkotmánykonform értelmezésben

I. A témaválasztás indokai¹

Az emberi méltóság és a véleménynyilvánítás szabadsága az alapjogok között kitüntetett szereppel bírnak, amelyek tartalmi vizsgálata évtizedek óta az alkotmányjogi szakirodalom érdeklődésének homlokterében áll.² A két alapjog különös megítélést kapott a rágalmazási és becsületsértési büntetőügyekben, ahol érvényesülésük egy kollíziós kapcsolatban valósul meg. Az alkotmányos büntetőjog a rendszerváltozás után az alkotmánybíró-sági gyakorlatban jelent meg,³ hiszen a két jogterület között szoros és összetett kapcsolat van, gondoljunk az alkotmányos garanciákra, valamint arra, hogy az állami büntetőhatalom gyakorlása a legsúlyosabb beavatkozás az emberek életébe, alapjogaiba.⁴

Az Alkotmánybíróság (AB) elsők között foglalkozott mind az emberi méltóság, mind a véleményszabadság tartalmának vizsgálatával, valamint a rágalmazás és a becsületsértés törvényi tényállásainak alkotmányos értelmezésével. Problematikus volt azonban, hogy hiába fogalmazott meg a testület kötelező érvényű alkotmányos követelményeket, azok tényleges érvényesítését valódi alkotmányjogi panasz hiányában nem tudta „kikényszeríteni” a bírói gyakorlattól.

2012-től éleződött ki valójában az alapjogi kollízió a rágalmazási és a becsületsértési ügyekben, ugyanis az alkotmányjogi panasz eljárás bevezetésének köszönhetően a testületnek lehetősége nyílt az egyedi ügyekben hozott bírói döntések Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára. Ennek következtében a szakirodalom is elkezdett – hosszú

---

* Szegedi Tudományegyetem, Állam- és jogtudományi Kar

¹ „Az Innovációs és Technológiai Minisztérium UNKP-20-2 – kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.”

² Lásd pl.: HALMAI GÁBOR: *Becsületvédelem és sajtószabadság*. Fundamentum 2004/4. 81–94. pp., SAJÓ ANDRÁS: *A szólásszabadság kézikönyve*. KJK, Budapest, 2004.

³ Ehhez lásd: 10/1992. (II. 25.) AB határozat, ABH 1992, 72. 75. Ezt követően a jogirodalomba is becsatornázódott e kategória, amelynek jeles képviselője SZABÓ ANDRÁS: *Büntetőjogi dogmatika – alkotmányjogi dogmatika*. Jogtudományi Közlöny 1997/7-8. 293–301. pp., SZABÓ ANDRÁS: *Alkotmány és büntetőjog*. Jogtudományi Közlöny 1999/4. 165–170. pp.

⁴ SZOMORA ZSOLT: *Büntetőjogi garanciák az Alkotmányban és az Alaptörvényben*. In: Drinóczi Tímea – Jakab András (szerk.): *Alkotmányozás Magyarországon 2010–2011*. Pázmány Press, Pécs, 2013. 257. p.

idő után ismételten – foglalkozni a büntetőjogi becsületvédelem kérdéskörével. Korábban ANGYAL⁵ és KÁLMÁN⁶ publikált monográfiát e tárgyban, de ezen munkák megjelenése még a jogállami büntetőjog kialakulását megelőző időszakra datálható. Az Alaptörvény hatálybalépése után jelentősen változott a helyzetkép, ugyanis az alkotmányos büntetőjogot érintő tudományos közbeszéd érdeklődésének középpontjába került az általam is vizsgált témakör, és konkrét büntetőjog-dogmatikai elemzések születtek e téren (SZOMORA, BÁRÁNYOS, TÓTH J.).⁷ A valódi alkotmányjogi panasz révén megteremtődött a rágalmazás és becsületsértés elkövetése miatt büntetőjogi felelősséget kimondó bírósági határozatok alkotmánybírósági kontrollja, amely széleskörű AB-gyakorlat létrejöttét eredményezte. Kiemelendő, hogy a véleményszabadság nem kizárólag verbális cselekményben, hanem állagsérelmet magában foglaló, károkozást realizáló magatartásban is megnyilvánulhat, ahol a véleménynyilvánítási szabadság alapjogi kollízióba lép a tulajdonhoz való joggal.⁸ Mindezeket figyelembe véve indokolt átfogó joggyakorlat-elemzést elvégezni, megvizsgálva, hogy a rendes bírói gyakorlat miképp alkalmazza az Alkotmánybíróság által lefektetett értelmezési követelményeket.

II. A témafeldolgozás módszertana: az alkotmánykonform normaértelmezés

Egy normát abban az esetben kell alkotmánykonform módon értelmezni, ha a különféle értelmezési módszerek eltérő eredményre vezetnek, és a normának van egy olyan jelentése, amelyet, ha elfogadunk, akkor a norma alkotmányos, és van legalább egy olyan jelentése, amelynek követése viszont a norma alkotmányellenességéhez vezet.⁹ Ebből következően, hogy ezt az interpretációs módot a hagyományos értelmezések elvégzését követően lehet érvényre juttatni, ugyanis a norma klasszikus értelmezési kánonok alapján elvégzett tartalmi feltárásának eredményét kell összevetni az alkotmányból fakadó alkotmányos összefüggésekkel, alapjogokkal, aminek meg kell felelnie.¹⁰

⁵ ANGYAL PÁL: *A becsület védelméről szóló 1914:XXI. t.-cikk*. Athenaeum, Budapest, 1928.

⁶ KÁLMÁN GYÖRGY: *A becsület védelme az anyagi büntetőjogban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1961.

⁷ SZOMORA ZSOLT: *Alkotmány és anyagi büntetőjog. A büntetőjog-alkalmazás alkotmányosságának egyes kérdései*. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2015., BÁRÁNYOS BERNADETT: *A becsület büntetőjogi védelme a közügyeket érintő megszólalások esetén*. ELTE Doktori Iskola, Doktori értekezés, 2019., TÓTH J. ZOLTÁN: *A büntetőjogi rágalmazás és becsületsértés*. Médiatudományi Intézet, Budapest, 2017.

⁸ Ehhez lásd 17/2020. (VII. 17.) AB határozat, ABH 2020, 1722.

⁹ SZOMORA ZSOLT: *Az alkotmánykonform normaértelmezés és a büntetőjog – problémafelvetés*. In: Homoki-Nagy Mária: (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Cséka Ervin professzor 90. születésnapjára*. SZTE-ÁJTK, Szeged, 2012. 460. p.

¹⁰ KULICK, ANDREAS: *Drittwirkung“ als verfassungskonforme Auslegung – Zur neuen Rechtsprechung des BVerfG*. *Neue Juristische Wochenschrift* 2016/31. 2239. p. Az Alkotmánybíróság is azon az állásponton volt, hogy az alkotmánykonform értelmezés feltételezi a normának hagyományos módszerekkel történő értelmezését. Lásd: 38/1993. (VI. 11.) AB határozat, ABH 1993, 256. 266.

A jogirodalom megkülönbözteti az alkotmányorientált, valamint az alkotmánykonform értelmezést, továbbá a norma alkotmányellenességét.¹¹ Az alkotmányorientált értelmezésnél a normának több alkotmányos tartalma lehet, azonban ebben az esetben azt az értelmezést kell választani, amely tekintettel van az alkotmány rendelkezéseire, míg az alkotmánykonform normaértelmezés feltételezi, hogy van egy olyan interpretáció, amely alkotmányellenes.¹² A norma alkotmányellenessége esetén pedig nincs olyan értelmezése az adott normának, amely megfelelne az alkotmánynak.¹³

A büntetőbíróóságok feladata a büntetőjogi rendelkezések értelmezése és alkalmazása, az Alkotmánybíróság pedig az Alaptörvény (alkotmány) *erga omnes* interpretálásával absztrakt jogfejlesztő tevékenységet lát el. Az Alaptörvény az alkotmánykonform értelmezés alkalmazását elsődlegesnek tekinti (Alaptörvény 28. cikk). A valódi alkotmányjogi panasz bevezetésével pedig érvényre lehet és kell juttatni az alkotmánykonform interpretációt a rendes bírói eljárásban, ezáltal az alkotmányjogi panasz az ezen értelmezési mód érvényesülése intézményi biztosítékává vált.¹⁴

A testület gyakorlatában már az Alaptörvény hatálybalépését megelőzően ezen interpretáció leginkább az alkotmányos követelmények képében jelent meg.¹⁵ CHRONOWSKI Nóra viszont az alkotmányos követelmények alkalmazását – hasonlóan az alkotmányjogi panaszhoz – az alkotmánykonform normaértelmezés intézményi garanciájának tekinti.¹⁶ Az Alkotmánybíróság „a bírói döntésben foglalt jogértelmezés Alaptörvénnyel való összhangját vizsgálja, azt, hogy a jogszabály alkalmazása során a bíróság az Alaptörvényben biztosított jogok alkotmányos tartalmát érvényre juttatta-e. Ha a bíróság az előtte fekvő, alapjogilag releváns ügy alapjogi érintettségére tekintet nélkül járt el, és az általa kialakított jogértelmezés nem áll összhangban e jog alkotmányos tartalmával, akkor a meghozott bírói döntés alaptörvény-ellenes.”¹⁷

Mindezekből következik, hogy a bíróságoknak figyelembe kell venniük a testület által lefektetett értelmezési követelményeket, ugyanis ennek elmulasztása a bírói döntés megsemmisítéséhez vezethet. Ennek alapján pedig az alkotmánykonform normaértelmezés jelentősége a rágalmazás és a becsületsértési ügyekben (is) felértékelődött.

III. A büntetőjog által védett individuális érték és a szólásszabadság kollíziója

A rágalmazás és a becsületsértés jogi tárgyával a szakirodalom már a Csemegi-kódex hatálybalépése után elkezdett foglalkozni. FINKEY megfogalmazásában a becsület két elemből tevődik össze, egyrészt áll az egyén általános emberi méltóságából, amely megköveteli, hogy őt embernek tekintsék, másrészt pedig az egyén személyes erkölcsi érté-

¹¹ KUHLEN, LOTHAR: *Die verfassungskonforme Auslegung von Strafgesetzen*. Müller, Heidelberg, 2006. 5. p.

¹² SZOMORA 2015, 37. p.

¹³ SZOMORA 2015, 38. p.

¹⁴ JAKAB ANDRÁS: *A bírói jogértelmezés az Alaptörvény tükrében*. Jogesetek Magyarázata 2011/4. 86. p.

¹⁵ SZOMORA 2015, 38. p.

¹⁶ CHRONOWSKI NÓRA: *Az alkotmánykonform értelmezés és az Alaptörvény*. Közjogi Szemle 2017/4. 10. p.

¹⁷ 3/2015. (II. 2.) AB határozat [18], ABH 2015, 83, 89.

kéből, amelyet a korával, nemével, foglalkozásával, állásával járó erkölcsi és jogi kötelességek pontos teljesítésével szerez meg, és annak tiszteletben tartását bárkitől követelheti.¹⁸ ANGYAL szerint „a becsület a személynek tulajdonságai és egész viselkedése nyomán társadalmi ítélettel megállapított értéke.”¹⁹ SZOMORA az említett álláspontokat a komplex-normatív becsületfogalmi modellbe helyezi el, ugyanis a társadalmi megbecsülés kötelességek teljesítésétől függ, vagyis nem automatikusan illeti meg az egyént a jóhírnévhez való jog.²⁰ A szerző továbbá kimutatta, hogy a magyar büntetőjogban a becsület komplex-faktuális koncepciója érvényesül, mivel az összetevők között szerepel az emberi méltóság és az egyén tényeitől független, kedvező társadalmi értékítéletként interpretált jóhírnévhez való jog.²¹ Ezért vetették el már igen korán a szubjektív-faktuális modellt, ugyanis az uralkodó felfogás szerint a büntetőjogi felelősségre vonás nézőpontjából az egyén ténylegesen érzett sérelme közömbös.

A rágalmazás jogi tárgya elsődlegesen a társadalmi megbecsülés (jóhírnév), a becsületsértésének pedig elsődlegesen az emberi méltóság. GYULAY is azon az állásponton van, hogy a jóhírnév a büntetőjogi értelemben vett becsület részét képezi, hiszen mind a rágalmazást, mind a becsületsértést el lehet követni jogi személyek sérelmére is, azonban a jogi személyeknek emberi méltósága nem lehet, hiszen akkor „emberi lényként” tekintենék rájuk, azonban a jóhírnévhez való jog őket is megilleti, amit az emberi méltóságból lehet levezetni.²² Ebből következik, hogy a rágalmazás és a becsületsértés megvalósulása esetén a véleményszabadság végső soron az emberi méltósággal kerül kollízióba.

Mind az emberi méltóságot [Alaptörvény II. cikk] mind a jóhírnevet [Alaptörvény VI. cikk (1) bek.] nevesített alapjogként részesíti védelemben az Alaptörvény. Nem kizárólag a büntetőjog, hanem a polgári jog is védi a jóhírnévhez való jogot, e jogi szabályozás azonban nem koherens a büntetőjogi védelemmel. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 2:45. §-a oltalmazza a becsületet és a jóhírnevet. A jóhírnév megsértését valótlan tényállítással lehet megvalósítani.²³ Ezzel szemben a hazai büntetőjog nem tesz különbséget tényállási szinten való és valótlan tényállítás között, ennek eredményeként mindkét esetben megvalósítható a rágalmazás. Ebből következően a büntetőjogi védelem absztrakt szinten tágabb, mint a polgári jogi, mindez álláspontom szerint nem áll összhangban a büntetőjog *ultima ratio* jellegével, mivel az elv megköveteli, hogy a büntetőjogi eszközrendszer a legvégső esetben a legutolsó eszköz legyen, tehát az enyhébb szankcióval fenyegető polgári jogi védelemnek kellene tágabb hatókörűnek lennie. Mindezek alapján *de lege ferenda* konklúzióként állapítható meg, hogy a való tényközléssel megvalósuló rágalmazás dekriminalizálása indokolt.

¹⁸ FINKEY FERENC: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Grill, Budapest, 1914. 664. p.

¹⁹ ANGYAL 1928, 6. p.

²⁰ SZOMORA 2015, 53. p.

²¹ SZOMORA 2015, 59. p.

²² GYULAY DÁNIEL: *A rágalmazás és a becsületsértés jogi tárgya*. *Iustum Aequum Salutare* 2019/1. (15) 141. p.

²³ GÖRÖG MÁRTA: *A személyiség védelme a becsület és a jóhírnév vonatkozásában*. In: Csehi Zoltán – Koltay András – Navratyl Zoltán (szerk.): *A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban*. Complex, Budapest, 2014. 164. p. Joggyakorlathoz lásd: BH 2019. 13.

IV. A közügyek vitatását magában foglaló véleménynyilvánítás gyakorlásához fűződő alkotmányossági mércék kialakulása

1. Az első alkotmányos értelmezési követelményeket lefektető AB határozat

A rágalmazás és a becsületsértés törvényi tényállásai tulajdonképpen a Csemegi-kódex óta változatlanok. A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (továbbiakban: régi Btk.) ugyanolyan normaszöveggel szabályozta ezen deliktumokat, mint a jelenleg hatályos. A különbség ott jelentkezett, hogy a régi Btk. külön tényállásként szabályozta a közhatalmat gyakorlók becsületvédelmét.

A rendszerváltozás után felállított Alkotmánybíróságnak igen korán foglalkoznia kellett a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozó büntetőjogi normák alkotmányos megítélésével. A 36/1994. (VI. 24.) AB határozat volt az első olyan döntés, amely alkotmányos értelmezési követelményeket fektetett le az ítélezési gyakorlat számára.

Az AB a régi Btk. 232. §-ban foglalt hatóság vagy hivatalos személy megsértése deliktumot alkotmányellenesnek találta, ezért megsemmisítette. Kimondta, hogy nem ellentétes az Alkotmánnyal ezen személyek becsületének, jóhírnevének büntetőjogi védelme, azonban a kriminalizáció a velük szemben kifejtett megnyilvánulások esetén csak meghatározott értelmezési keretek között érvényesülhet.²⁴

Megállapítható, hogy az AB e határozatával meg kívánt felelni a nemzetközi emberi jogi gyakorlatnak, amely alapján restriktív becsületvédelemmel rendelkeznek a közszereplő személyek.²⁵ Mindennek következménye volt, hogy az Alkotmánybíróság követelményként rögzítette: a közhatalmat gyakorlók személyére tett – és e minőségükkel összefüggő – véleménynyilvánítás nem büntethető, tehát a becsületsértést velük szemben ilyen esetben nem lehet megvalósítani.²⁶ Az Alkotmánybíróság szerint ugyanis a véleményszabadság különleges védelmet követel akkor, amikor közügyeket és a közhatalom

²⁴ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat [3], ABH 1994, 219.

²⁵ Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) gyakorlata nagy hatással van a nemzeti alkotmánybírói és rendes bírósági gyakorlatra. Az első mérőkövető számító határozata a strasbourgi bíróságnak a Lingsen-ügyben hozott döntés volt, amelyben a kérelmező az osztrák kancellárra tett felfokozott hangvételű véleményét. Rögzítette, hogy a politikusok bírálhatóságának hatóköre szélesebb, mint a magánszemélyeké, ugyanis a foglalkozásuk gyakorlása révén kiteszik magukat a közvéleménynek. Majd a véleményszabadság ezen kiemelt védelmi körét elkezdte kitéríteni azokra az esetekre is, amikor az eljárásban részt vevő személyek közül egyik sem volt politikus. A Thorgeirson-ügyben az EJEB tulajdonképpen abba az irányba mozdult el, hogy a tágabb türési kötelezettséget a közhatalmat gyakorlókra, illetve hivatalos személyekre is kiterjesztette. Később az emberi jogi ítélezési gyakorlat oly módon alakult át, hogy a vizsgálat fókusza a megnyilatkozással érintett személyről a szólas közügyi jellegére helyeződött át. (Bladet Tromsø and Steensas v. Norway, (Application no. 21980/93) Judgement of 20 May 1999. Bodrožić v. Serbia, (Application no. 32550/05), Judgement of 23 June 2009.

²⁶ HORNYÁK azon az állásponton van, hogy el kell fogadni, hogy a közszereplőnek is van becsülete, méltósága, amely nem kisebb értékű, mint más személyeké, tehát ilyen formán nem tehetünk megkülönböztetést az egyik és a másik ember méltósága között. Ugyanúgy megilleti őket a védelem, csupán az a különbség, hogy az életükben többször szembesülnek a becsületüket érintő támadásokkal. HORNYÁK SZABOLCS: *A véleménynyilvánítás szabadságát korlátozó bűncselekmények alakulása a rendszerváltástól napjainkig*. In: Gál István – Hornyák Szabolcs (szerk.): *Tanulmányok dr. Földvári József professzor 80. születésnapja tiszteletére*. PTE Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2006. 111. p.

gyakorlását, a közfeladatot ellátó, illetve a közéletben szerepet vállaló személyek tevékenységét érinti.²⁷ A testület az általa lefektetett követelményekkel a negatív jogalkotói szerepéből tulajdonképpen az anyagi jogforrás pozíciójába lépett át, hiszen olyan bűnöségi alakzatot vezetett be, amely a tényállásból nem volt kiolvasható.²⁸

A határozat meghozatalát követően az ítélező bíróságok egy része valóban átvette és alkalmazta az első alaphatározatban lefektetett megállapításokat, míg másrésztük szembe menve a határozat rendelkező részével, továbbra is büntetni rendelte a közhatalmat gyakorlókkal szembeni becsületsértést. Ezt SZOMORA összefoglaló néven „gyalázkodási küszöbnek” nevezte.²⁹ Vitatott volt továbbá, hogy pontosan mely személyi körre értendő az Alkotmánybíróság hivatkozott rendelkezése.³⁰

2. Az Alaptörvény negyedik módosítása után felállított új mérce

Az AB első alaphatározatában lefektetett értelmezését az Alaptörvény hatályba lépését követően is fenntartotta, ugyanis az alkotmányozó a korábbi, módosított Alkotmány véleménynyilvánítás szabadságát deklaráló szövegével tartalmilag azonos szabályozást alkotott, így a szólás- és sajtószabadság körében kibontott alkotmányos összefüggések az Alaptörvény rendelkezései szerint is megőrizték érvényességüket.³¹

Az Alaptörvény 2013. április 1-jétől hatályos negyedik módosítása explicit korlátot állított fel a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlásában.³² Ez okot adott az Alkotmánybíróságnak arra, hogy elsőként – valódi alkotmányjogi panaszt elbírálván – büntetőjogi témájú bírói döntést érdemben vizsgáljon és semmisítsen meg. Az alapüggyel és a második alaphatározat kritikai elemzésével nem kívánok foglalkozni, csupán az alkotmányos értékelési követelményeket teszem elemzésem tárgyává.³³

A 13/2014. (IV. 18.) AB határozat alapján továbbfejlesztett alkotmányossági értékelési kritériumrendszer szerint a megválaszolendő kérdések a következők:

- a közlés közérdekű vitában (közügy) kifejtett álláspontot tükröz-e;
- a vád tárgyává tett kifejezés tényállításnak vagy értékítéletnek minősül-e;
- az elkövető átlépte-e a szabad véleménynyilvánítás határát.

²⁷ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat [3], ABH 1994, 219, 230.

²⁸ Ezt az Alkotmánybíróság akkori elnöke, Sólyom László is elismerte: az Alkotmánybíróság valójában beleírt a Büntető Törvénykönyvbe. Lásd: TÓTH GÁBOR ATTILA: *A „nehéz eseteknél” a bíró erkölcsi felfogása jut szerephez – beszélgetés Sólyom Lászlóval.* Fundamentum 1997/1. 40. p.

²⁹ SZOMORA ZSOLT: *Az alkotmányos követelmények hivatkozási tipológiája a becsületsértési és rágalmozási ügyekben hozott büntetőítéletekben.* Jogtudományi Közlöny 2014/10. 473–476. pp. [a továbbiakban: SZOMORA 2014a]

³⁰ Az ítélezési gyakorlat bizonytalansága oda vezetett, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnöke e témában az alapjog-kollízió feloldását célzó, absztrakt alkotmányértelmezést kért. A testület azért nem foglalkozott érdemben az indítvánnyal, mivel azok az Alkotmány értelmezésével nem voltak megválaszolhatók, nem voltak konkrétak. [538/G/2006. AB végzés, ABH 2009, 2876–2890.].

³¹ 7/2014. (III. 7.) AB határozat [22]–[23], ABH 2014, 230, 234.

³² Az Alaptörvény IX cikk (4) bekezdése szerint a véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának megsértésére.

³³ A kritikai elemzéshez lásd: SZOMORA ZSOLT: *Az Alkotmánybíróság büntetőítéletet megsemmisítő döntése a közszereplők büntetőjogi becsületvédelméről.* Jogesetek Magyarzata 2014/3. 12–22. pp.

A testület álláspontja szerint a közéleti szereplőkre tett véleménynyilvánítások változatlanul kiemelt védelmet élveznek, hiszen az kiterjed a túlzást és provokációt magában foglaló megnyilvánulásokra is. Ebből az következik, hogy a 36/1994-es AB határozat alapján kibontott alkotmányos összefüggések továbbra is érvényesek.³⁴

Eltérés azonban, hogy „a véleményszabadság határa mások emberi méltóságából fakadó becsület és jó hírnév védelme. Vagyis a véleményszabadság már nem nyújt védelmet az olyan öncélú, a közügyek vitatásának körén kívül eső, így a magán-, vagy családi élettel kapcsolatos közlésekkel szemben, amelyek célja a pusztá megalázás, illetve a bántó vagy sértő kifejezések használata, vagy más jogsérelem okozása.”³⁵ Az értékítéletknél tehát ténylegesen ez a korlát bevezetése jelent újítást a korábbi gyakorlathoz képest, amelyet az Alaptörvény negyedik módosítása tett szükségessé.³⁶ TÉGLÁSI megjegyzi, hogy az emberi méltóság mint a véleménynyilvánítás szabadságának explicit korlátja kizárólag csak úgy korlátozható, ha az emberi státusz jogi meghatározójaként fogjuk fel, tehát az ebből fakadó egyes részjogok korlátozhatók.³⁷

V. A szólás közérdekű vitához tartozásának vizsgálata a bírói gyakorlatban

1. Az alkotmányos értékelési teszt első pontjának figyelmen kívül hagyása

Amennyiben a bírósági határozat indokolásában nem jelenik meg, hogy a közügyek vitatásához tartozik-e a vád tárgyává tett kijelentés, akkor a meghozott ítélet alaptörvényellenessége merülhet fel. Így véleményem szerint a bíróságoknak a szólásszabadság gyakorlásával összefüggő büntetőügyekben állást kell foglalniuk ebben a kérdésben, akkor is, ha az ügy „egyszerű megítélésű”. Ez azonban általában nem jellemző, többségében az ilyen „egyszerű megítélésű” ügyekben nem mondják ki a bíróságok, hogy nem érvényesül a magasabb törési kötelezettség.³⁸

³⁴ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat [23], ABH 2014, 588, 592.

³⁵ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, ABH 2014, 588, 596.

³⁶ SZOMORA álláspontja szerint az egyértelmű joggyakorlat kialakítása érdekében érdemes lett volna annak rendelkező részben történő kimondása, hogy az Alkotmánybíróság a 36/1994. (VI. 24.) határozat rendelkező részének 3. pontjában foglaltakat a jövőben nem tartja fenn. SZOMORA ZSOLT: *A véleményszabadság büntetőjogi korlátai az Alaptörvény hatálybalépése után, különös tekintettel a becsületvédelemre*. In: Balogh Elemér (szerk.): Számadás az Alaptörvényről. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2016. 526. p. [a továbbiakban: SZOMORA 2016a] Az alkotmánybírói gyakorlat változásának részletes bemutatására lásd továbbá BÁRÁNYOS BERNADETT: *Dogmatikai problémák a rágalmazás és a becsületsértés körében*. In: Fazekas Marianna (szerk.): Jogi Tanulmányok. ELTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2016. 114–115. pp.

³⁷ TÉGLÁSI ANDRÁS: *Véleményszabadság vs. emberi méltóság – Egy rejtélyes alaptörvény-módosítás nyomában*. Acta Humana 2015/6. 37. p.

³⁸ Ehhez lásd pl. Budai Központi Kerületi Bíróság 22.B.1352/2016/17. sz., Soproni Járásbíróság B.265/2012/20. sz., Veszprémi Járásbíróság 3.B.487/2015/13. sz., Kisvárdai Járásbíróság 10.B.444/2014/12. sz., Kiskőrösi Járásbíróság 9.B.176/2016/9. sz., Miskolci Járásbíróság 38.B.3061/2015/15. sz. (forrás: www.birosag.hu)

Más a helyzet azonban azoknál az ítéleteknél, amelyeknél nem olyan egyértelmű eldönteni a közszereplés, valamint a közügyi minőség tényét. BARÁNYOS is megjegyzi, hogy a közszereplői kvalifikáció gyakran felmerül anélkül, hogy a bíróság az indoklásában magyarázatot adna, miért is minősül a magánvádló közszereplőnek.³⁹

A jelen dolgozat elkészítése során feldolgozott ítéletek esetében elmondható, hogy a fellebbviteli bírói fórumok rendszerint már foglalkoztak a közügyre tartozás vizsgálatával. Kivételként említhető ugyanakkor az az ügy, amikor a polgármester vádlott az önkormányzati képviselő-testületi ülést követően egy telefonbeszélgetés során „leélt kommunista kurvának” nevezte az önkormányzati képviselő magánvádlót. Sem a járásbíróság, sem a törvényszék, sem az ítéletábla nem foglalkozott annak vizsgálatával, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának alkotmányos védelme érvényesül-e. Ez azért aggályos, ugyanis a törvényszék kimondta, hogy „a becsület csorbítására alkalmas vádlotti kijelentések kétségtelenül a magánvádló önkormányzati képviselői tevékenységével (a vádlott szempontjából ellenzékinek értékelhető magatartásával) hozhatók összefüggésbe.”⁴⁰ Megjegyzem, egyik bírói fórum sem hivatkozott az alaphatározatokra sem.⁴¹

Nemcsak azért fontos állást foglalni ebben a kérdésben, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága érvényesülhessen, hanem azért is, mivel a rágalalmazás vonatkozásában ebben az esetben a valóságbizonyítást hivatalból el kell elrendelni.⁴²

Ebbe a körbe sorolom még azokat az ítéleteket, amelyeknél felmerülhetett volna a közügyekre való tartozás kimondása – amely nem történt meg –, de a bíróságok hivatalból rendelték el a valóság bizonyítását. Azonban nem lehet azt kijelenteni, hogy azért vizsgálták volna hivatalból az állított tények valóságát, mert a közügyhez tartozónak minősítették az inkriminált megnyilvánulásokat, ugyanis a valóságbizonyítás elrendeléséről az ítélkező bíróság dönt hivatalból vagy kérelemre, ha annak feltételei – a közügyi jellegtől függetlenül – fennállnak.⁴³ Példaként említhető, amikor a vádlottakat bűnösnek mondta ki a bíróság rágalalmazás vétségében, mivel olyan szórólapokat terjesztettek, amelyeken azt állították, hogy az alapítvány (amelynek alapító elnöke a polgármester volt) 1,1 millió forinttal tartozik az önkormányzat többségi tulajdonában lévő gazdasági társaságnak. Az ügyben eljáró elsőfokú bíróság hivatalból vizsgálta az állított tények valóságát, amelyet a másodfok nem talált teljes körűnek. Végül a harmadfokú bíróság – helyes – álláspontja szerint az alapítványok működése alapvető társadalmi érdek, így ennek tevékenysége már a közügyek vitatásához tartozik.⁴⁴

³⁹ BARÁNYOS BERNADETT: *A magánvádas eljárással kapcsolatos bírósági gyakorlat újabb tendenciáiról, különös tekintettel a rágalalmazási ügyekre*. Magyar Jog 2014/7-8. 460. p.

⁴⁰ Nyíregyházi Törvényszék 1.Bf.683/2018/4. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁴¹ A Mátészalkai Járásbíróság 5.B.83/2018/17. sz., Nyíregyházi Törvényszék 1.Bf.683/2018/4. sz., Debreceni Ítéletábla Bhar.III.190/2019/11. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁴² BH 2000. 285.

⁴³ BH 1992. 226.

⁴⁴ Veszprémi Járásbíróság 7.B.1242/2014/6. sz., Veszprémi Törvényszék 1.Bf.216/2015/5. sz. Másodfokon egyébként felmentették a vádlottakat bűncselekmény hiányára hivatkozással, tehát a tényállásszerűség szintjén zárta ki a vádlottak felelősségét, amelyet a Győri Ítéletábla a Bhar.92/2015/4. számú ítéletével helybenhagyott. További esethez lásd: Pesti Központi Kerületi Bíróság 13.B.33.717/2013/53. sz. (forrás: www.birosag.hu)

2. Tágabb tűrés kötelezettség vizsgálata a személyi fókusz alapján

Ahogy korábban említettem, a jogirodalomban is az az álláspont terjedt el, hogy az Alaptörvény negyedik módosítása előtt elsődlegesen az érintett személy státusza volt döntő jelentőségű az alapjogi kollízió feloldása során. Ezt vizsgálta a bíróság akkor is, amikor a polgármestert bűnösnek mondta ki becsületsértés vétségében, mivel azt állította, hogy a város önkormányzata által meghatározott létszámcsökkentéseket az intézményvezetők úgy hajtották végre, hogy szakmailag a leggyengébbeket bocsátották el. Kizárólag az érintett személy státuszát vizsgálta és utalva a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatra, megállapította, hogy a magánvádlók nem politikusok és nem is hivatalos személyek.⁴⁵ Tekintettel az elkövetés időpontjára (2011) ez a minősítés megfelelt az akkor irányadó joggyakorlatnak.

Az eljáró bíróságok gyakran kiindulópontnak tekintik az érintett személy foglalkozását, munkahelyi vagy szolgálati beosztását. Ez természetesen önmagában nem kifogásolható, hiszen ennek is jelentősége lehet az adott ügyben: iránymutatásul szolgálhat ahhoz, hogy a közlés a közügyek vitatásához tartozik-e.

A Nyíregyházi Törvényszék pontosan az érintett státuszából kiindulva – rendőr parancsnok – mentette fel a vádlottat a rágalmazás vádjá alól. A vád szerint a vádlott azt írta a sértettől, hogy „mint Jézus szintén kapcsolatba került a halakkal, de ő nem adott, hanem elfogadott, legalább tiszteletet, valamint nem megfelelően végzi a munkáját, nem nyomoz, nem jár utána a dolgoknak.”⁴⁶ Megállapította – bár nem hivatkozva az alaphatározatokra –, hogy közhatalmat gyakorlóknak tágabb a tűrés kötelezettsége, tehát összességében az ügy alkotmányos összefüggéseit értékelte. Szintén a hivatásuknál fogva kötelezték nagyobb tűrés kötelezettségre az ügyészeként, valamint polgármesterként dolgozó sértetteket, mivel hivatalos személynek minősülnek.⁴⁷

A második alaphatározat meghozatalát követően a Budapesti IV. és XV. Kerületi Bíróság egyik ítélete az alkotmányossági követelményekkel már nem volt összeegyeztethető. A bíróság bűnösnek mondta ki a polgármester foglalkozású vádlottat becsületsértés vétségében, mivel azt állította, hogy a magánvádló már nem véleményt nyilvánított, hanem rágalmazott és „nem ez a közéletnek a hangneme, és nem kell ilyen alpári módon, mosdatlan szájjal mindenfélét, hazugságokat terjeszteni”. A magánvádló a közösségi oldalon működő, közügyekkel foglalkozó csoport adminisztrátora volt. A bíróság nem vizsgálta az elhangzott kijelentés kontextusát, módját, célját sem, csupán arra vonatkozóan tett megállapítást, hogy a magánvádlót azzal a tevékenységgel, hogy ő egy olyan csoport adminisztrátora, amely közügyek vitatásával foglalkozik, nem minősül közszereplőnek, így a véleménynyilvánítás szabadságának szélesebb oltalmazása nem érvényesül.⁴⁸

További példa az ún. személyi fókusz alkalmazására az az ügy, amelynek tényállása szerint a polgármester rágalmazó tényállításokat tett a vágóhidat üzemeltető magánvádlóra, amikor a helyi temető és a sportpálya vízellátásnak megszűnése összefüggésben állt

---

⁴⁵ Veszprémi Járásbíróság 15.B.577/2013/23/I. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁴⁶ Nyíregyházi Törvényszék 1.Bf.947/2015/9. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁴⁷ Pesti Központi Kerületi Bíróság 19.B.30.810/2015/18. sz., Pesti Központi Kerületi Bíróság 6.B.22.978/2016/5. sz. Lásd még ehhez: Berettyóújfalvai Járásbíróság 9.B.190/2017/9. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁴⁸ Budapest IV. és XV. Kerületi Bíróság 1.B.-XV.784/2017/14. sz. (forrás: www.birosag.hu)

a vágóhíd tevékenységével. Kijelentette a bíróság, hogy a magánvádlo nem minősül közszereplőnek, így az alaphatározat vádlott javára szóló rendelkezése nem alkalmazható. Ugyanakkor közéleti vita tárgyát képezte a temető és a sportpálya vízellátásának a megszűnése, így ennek alapján az alkotmányos értékelést tévesen végezte el.⁴⁹

Látható, hogy sok esetben jelenleg is kiinduló alapként tekintenek a bíróságok az érintett személy státuszára.

3. A közügyre tartozás kifejezett vizsgálata

Helyesen ismerte fel az ügy alkotmányos jellegét a Fővárosi Ítéltábla, amikor a blogbejegyzés íróját felmentette a rágalmazás vádja alól, mert a közérdekű céllal létrehozott alapítvány működésével összefüggésben észlelt visszaágokra hívta fel a figyelmet, néhol valóban erős kritikai hangvétellel tett megjegyzések keretében. Az eljáró bíróság – hosszasan idézve az alaphatározatokat és az EJEB gyakorlatát – elsődlegesen a jogi személy társadalmi szerepvállalását vizsgálta: a közhasznú jellegű főtevékenységét, közpénzekkel gazdálkodása tényét, valamint azon körülményt, hogy az adózók juttatásait hasznosítja, így a társadalmi élet szereplőjévé vált.⁵⁰

Szintén felismerte és alkalmazta az alkotmányossági értékelési követelményeket a Miskolci Törvényszék, amikor az elsőfokon elítélt vádlottakat felmentette rágalmazás, illetve becsületsértés vétsége alól. A vádlottak a nemzetközi szinten is ismert zenekar élére – a Miskolci Önkormányzat által – kinevezett igazgatót, illetve vezetőségét bírálták egy internetes portálon. A törvényszék részletes indokolását adta annak,⁵¹ hogy miért is élvezi az elhangzott kijelentés a véleménynyilvánítás szabadságának szélesebb körű oltalmát. Figyelemmel a második alaphatározatban lefektetett vizsgálati szempontokra, úgy ítélte meg, hogy a cég köztudomásúan jó hírű, nemzetközi szinten is jegyzett zenekar, amely a város hírnevét is öregbíti, így a zenekar szakmai, gazdasági működése és az, hogy ki áll a zenekar élén, közérdeklődésre számot tartó kérdés.⁵²

Sokszor alkalmazott az az érvelés, hogy az érintett személyek önkéntessége alapozza meg a közszereplői minőséget, amely nyilvánvalóvá teszi a kijelentés közügyekhez kapcsolódását. A korábban említett ügyben, amikor is a magánvádlo egy közéleti vitával foglalkozó csoport adminisztrátora volt, a másodfokú bíróság – bár felmentette a vádlottakat – arra hivatkozva állapította meg a közéleti vita jellegét az ügynek, hogy a magánvádlo önkéntesen vált közszereplővé, így ennek következtében a közügyek vitatásához tartozik az ügy megítélése.⁵³ Végző soron helyes volt a bíróság álláspontja, azonban egyet lehet érteni KOLTAY véleményével, miszerint az a megközelítés, hogy a közszereplés

⁴⁹ Nyíregyházi Törvényszék 1.Bf.574/2014/5. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁵⁰ Fővárosi Ítéltábla 5.Bhar.274/2015/6. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁵¹ Ezt azért emelem ki, mivel sokszor nem derül ki az ítélet indokolásából, hogy az elhangzott megnyilvánulás miért vagy miért nem kapcsolódik a közügyek szabad vitatásához, csupán állásfoglalást találhatunk az ügydöntő határozatban (minden releváns indokolás nélkül). Lásd: Fővárosi Törvényszék 27.Bf.8444/2017/8. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁵² Miskolci Törvényszék 1.Bf.689/2017/7. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁵³ Fővárosi Ítéltábla 3.Bhar.302/2018/12. sz. (forrás: www.birosag.hu)

minden esetben önkéntességen alapul, téves, mert a véleménynyilvánítás szabadságát túlzottan szűkíti.⁵⁴

Ezek a bizonytalanságok abból (is) adódnak, hogy sem a közszereplésnek, sem a közügynek nincs egzaktan meghatározható fogalma. A bírósági ítéletekből is az látszik, hogy a közügy fogalmának meghatározására kísérletet sem tesznek. Erre inkább a jogirodalomban találhatunk példát.⁵⁵

Mint említettem, azokban az ítéletekben is, amelyekben vizsgálja a bíróság a közügyre tartozást, sok esetben a közszereplésből indul ki, próbálva meghatározni annak fogalmát, ami magában hordozhatja a közügyek szabad vitatásának a tényét. Ezt a logikai sorrendet követte a Kúria is, amikor kimondta, hogy vizsgálni kell: akiről szó van közéleti szereplő-e, majd ehhez képest tevékenysége közügy intézését jelenti-e.⁵⁶

Fogalmi meghatározások merültek fel abban az ügyben, amelyben a vádlott a magánvádlóra – aki korábban rendőrkapitány volt, majd a bűncselekmény elkövetése előtt bejelentette, hogy indul a polgármesteri választásokon – a rendőri tevékenységével összefüggésben azt a kijelentést tette, hogy „a rendőrség lejáratódott exe, aki egyszer vezetőként már alkalmatlannak bizonyult.” A Fonyódi Járásbíróság bűnösnek mondta ki a vádlottat rágalmazás vétségében, mivel a megnyilvánulást nem a közügyek vitatásához kapcsolódóként minősítette, ugyanis politikai értelemben vett közszereplői minőséghez a közhatalom gyakorlásának befolyásolásának lehetőségével ebben az időszakban nem rendelkezett.⁵⁷ A másodfokú bíróság helyben hagyta az ítéletet, azonban a fellebbviteli fórum közjogi oldalról közelítette meg a kérdéskört, ugyanis álláspontja szerint pusztán az a cselekménye a magánvádlónak, hogy bejelentette: indul a polgármester-választásokon nem teszi közszereplővé.⁵⁸ Az első- és másodfokú bíróság az érintett személyéből kiindulva vizsgálta a közügyi minőséget, végezetül a Kúria is hatályában fenntartotta az ítéleteteket.

A felülvizsgálati tanács érvelése alapján az ún. „ügynöktörvény” fogalmi meghatározását tekintette, amelyet álláspontom szerint nem lehet általános érvényűnek elfogadni, legfeljebb orientációs pontként szolgálhat.⁵⁹ A Kúria végzésében kifejtette, hogy eleve nem lehet közéleti szereplő, aki még, illetve már nem az, mivel ezen minőség megszűnése után az érintett személy nem rendelkezik élete végéig szélesebb körű tűrési kötelezettséggel.⁶⁰ Álláspontom szerint – alkalmazva a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban lefektetett elveket – a közügyek vitatásába tartozó álláspontot tükröz a sérelmezett kijelentés (az érintett személy korábbi státusza, valamint polgármester-jelölti minősége alapján).

⁵⁴ KOLTAY ANDRÁS: *A közügyek vitáinak szabadsága és a személyiségi jogok védelme*. Pázmány Law Working Papers 2019/4. 11. p.

⁵⁵ NAVRATYIL szerint olyan politikai karaktert hordozó szerepvállalás, amely politikai, illetve társadalmi kérdések eldöntésében, illetve az azt megelőző vitában történik. NAVRATYIL ZOLTÁN: *Az emberi méltóság magánjogi szerepe és a véleménynyilvánítás szabadsága*. In: Koltay András – Török Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején* 3. CompLex, Budapest, 2016. 229. p.

⁵⁶ Kúria Bfv.III.1.414/2017/7. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁵⁷ Fonyódi Járásbíróság 9.B.153/2016/4/I. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁵⁸ Kaposvári Törvényszék I.Bf.4/2017/6/I. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁵⁹ 2003. évi III. törvény 1. § (2) bekezdés 13. pontja szerint – törvény alkalmazásában – közszereplő az a személy, aki közhatalmat gyakorol, gyakorolt vagy közhatalom gyakorlásával járó tisztségre jelölték, illetve aki a politikai közvéleményt feladatszerűen alakítja vagy alakította. Lásd még ehhez: Kúria Bfv.III.1519/2015/7. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁶⁰ Kúria Bfv.III.1.414/2017/7. sz. (forrás: www.birosag.hu)

Éppen ezért az érintett személy minőségéből fakadó vizsgálódási kiindulópont a véleménynyilvánítás szabadságának – alkotmányosan nem megengedhető – korlátozásához vezetett.

Megjegyzem, ismert olyan alkotmánybíróági határozat, amelyből az olvasható ki, hogy a közügy és közszereplői minőség kvázi „konjunktív” feltételek, amely azért nem tartható, mivel indokolatlanul szűkíti a véleményszabadság határát.⁶¹

Összességében kijelenthető, hogy nem lehet egyértelműen állást foglalni abban a tekintetben, hogy kizárólag a közügyre tartozás vizsgálatával el lehet-e dönteni az első alkotmányos értékelési szempontot, ugyanis az érintett személy minősége is meghatározó jelentőségű lehet, amely szinte mindig – legfeljebb részletes indokolás nélkül – értékelést nyer az ügyekben. Azonban a bíróságok sok esetben ezt tekintik – tévesen – kiinduló alapnak, amely végső soron téves megállapításokhoz vezet. Így az a konklúzió adódik, hogy az érintett személy minősége tényleges értékelést kell nyerjen, azonban nem elsődlegesen, hanem a közügyek vitájához tartozás vizsgálatánál, ugyanis a közszereplés az alkotmányjogi mérlegelésen belüli egyik szempont lehet, amely fontos, de nem perdöntő.⁶² Tulajdonképpen erre az álláspontra helyezkedik TÖRÖK is, mivel véleménye szerint nem lehet egzaktan meghatározni a közügy fogalmát, hanem csakis átfogó, finomhangolt értékelés után hozható döntés, amely sok tényezőtől függ, például az érintett személy státuszától.⁶³ Ugyanígy foglalt állást az a kúriai határozat is, amely kimondta: abban a kérdésben, hogy az érintett személy közszereplőnek minősül-e egyértelműen állást kell foglalni, mivel ez tény- és nem jogkérdés.⁶⁴

VI. A tényállítás – értékítélet elhatárolása mint második vizsgálati lépcső

1. Minősítési anomáliák az ítélkezési gyakorlatban

Abban egységes a jogalkalmazói gyakorlat, hogy a tény-értékítélet fő elhatárolási szempontja a bizonyíthatóság kérdéskörében keresendő. Röviden megfogalmazva: a tényállítás valóságartartalma bizonyítható, míg az értékítélete nem.⁶⁵

⁶¹ 3145/2018. (V. 7.) AB határozat [41]–[42], ABH 2018, 745, 750–752. Ezen határozat részletes bemutatására lásd: KOLTAY 2019, 10–12. pp.

⁶² Vö: Schanda Balázs 3145/2018. (V. 7.) AB határozathoz fűzött párhuzamos indokolása. 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, ABH 2018, 745, 760–761. Ez a helyzet állt elő akkor, amikor a Nyíregyházi Járásbíróság, valamint a Nyíregyházi Törvényszék kizárólag az érintett személy minőségét vizsgálta a büntetőügyben. Az Alkotmánybíróság az alapügyben eljáró bíróságok ítéletét – arra hivatkozva, hogy a közügyekre tartozást kell vizsgálni – megsemmisítette. Lásd ehhez: 3236/2018. (VII. 9.) AB határozat, ABH 2018, 1238. Megjegyezhető, hogy ismert az Alkotmánybíróság gyakorlatában olyan – a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat meghozatalát követően született – döntés is, amely e követelményrendszert nem vette figyelembe, és az alapjogi kérdést a közügyekben való megszólalás vizsgálata helyett a közszereplői minőség hiánya alapján döntötte el. Lásd 1/2015. (I. 16.) AB határozat, különösen Paczolay Péter alkotmánybíró párhuzamos indokolása [65]–[72]. ABH 2015, 76, 78.

⁶³ Vö. T. TÖRÖK BERNÁT: *A közügyek vitájának körvonalai a véleményszabadság magyar doktrínájában*. In: Koltay András – Török Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején* 4. Wolters Kluwer, Budapest, 2017. 447. p.

⁶⁴ Kúria Bfv.III.1.078/2012/5. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁶⁵ Ez a második alaphatározatnak a fő elhatárolási szempontja. Ennek eldöntése azonban a közügyeket nem érintő vélemények esetében is döntő jelentőségű. További szempont, amit figyelembe kell venni – hasonlóan

Angyal megfogalmazásában a tény a múltban létezett vagy jelenben létező, az érzéki észrehevés lehetőségének körébe eső jelenség, tehát nemcsak cselekmény, hanem minden külvilági változás, érzékelhető állapot, vagyis az objektív valóság tudati visszatükröződése.⁶⁶ Tulajdonképpen ez a definíció nyert igazolást a joggyakorlatban is, amely számos bírósági határozatban visszaköszön.⁶⁷ Az értéktételel ezzel szemben szubjektív motívumot tartalmaz, amely a sértett megítélésére vonatkozik. Elsődlegesen mindig a tényállítást kell vizsgálni, ugyanis a becsületsértés a rágalalmazáshoz képest szubszidiárius bűncselekmény.⁶⁸

Az első alaphatározatból az olvasható ki, hogy az Alkotmánybíróság által lefektetett alkotmányos értékelési követelményeket a bíróságoknak a jogellenesség szintjén kell vizsgálni. A második alaphatározat azonban már a tényállásszerűség szintjén megköveteli, hogy a tényállítás és értéktételel elhatárolásából adódó minősítés összhangban álljon a véleménynyilvánítás szabadságával.⁶⁹ Az első alaphatározat alapján a Kúria BH 2013. 204. alatt közzétett eseti döntésében állást foglalt a tekintetben, hogy az alaphatározat értelmezési elveit a jogellenesség szintjén kell vizsgálni, mivel a *ratio decidendi*je szerint „rágalmazás tekintetében a tényállítás [...] megvalósulása szempontjából az adott megnyilatkozás önmagában, nem pedig alapjogi viszonyban vizsgálendő.” Ezt az állásfoglalását a legfőbb bírói fórum a második alaphatározat után is megerősítette.⁷⁰

Bár a tény fogalmát a bírói gyakorlat következetesen használja és alkalmazza, azonban egységes bírói gyakorlatról mégsem beszélhetünk. Ezt táblázatos formában az alábbiakban mutatom be.

1. sz. táblázat

„örökbe fogadott zabi, lelenc pulya, cigány, zabi gyerek”⁷¹

Kisvárdai Járásbíróság	tényállítás	nem tartalmaz indokolást
Nyíregyházi Törvényszék	értéktételel	nyelvtanilag kétségtelenül tényállításként értékelhetők, de magatartásra vonatkozó konkrét utalás hiányában nem alapozzák meg a tényállítás megállapítását
Debreceni Ítéletábla	értéktételel	nem tartalmaz indokolást

a közügyre tartozás vizsgálatánál – a közlés módja, kontextusa, célja. Tehát az elhangzott kijelentést teljes szövegkontextusában kell értelmezni. 13/2014. (IV. 18.) AB határozat [41], ABH 2014, 588, 597.

⁶⁶ ANGYAL 1928, 16. p.

⁶⁷ BH 1994. 171., BH 2009. 135.

⁶⁸ Megjegyzem becsületsértés elkövethető tényállítással is abban az esetben, ha a rágalalmazás tényállásánál előírt situációs elem, a más előtti elkövetés nem valósul meg.

⁶⁹ Mindebből következően a rágalalmazás bűncselekményének törvényi tényállásában írt „tényt állít vagy híresztel, vagy ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezést használ” fordulatait kizárólag az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdéséből fakadó követelményekkel összhangban lehet értelmezni. 13/2014. (IV. 18.) AB határozat [42], ABH 2014, 588, 597.

⁷⁰ EBH 2015. B. 29.

⁷¹ Kisvárdai Járásbíróság 10.B.444/2014/12. sz., Nyíregyházi Törvényszék 1.Bf.184/2016/5. sz., Debreceni Ítéletábla Bhar.I.747/2016/3. sz. (forrás: www.birosag.hu)

2. sz. táblázat

„ez a rendszerváltás előtti Romániában, a Securitate ölelésében szocializálódott ember”⁷²

Nyíregyházi Járásbíróság	értékkitélet	A vádlott ezen kijelentése a nyelvtani szabályok szerint tényállítás, azonban a tény valóságtartalmát 2017-ben már nem lehet ellenőrizni
Nyíregyházi Törvényszék	tényre közvetlenül utaló kifejezés	romániai rendszerváltás előtt kapcsolatban állt a Securitate-val, így a mondat egész kontextusában is csak erre utalhat a vitatott szöveg köznap értelemezése szerint ⁷³
Kúria	értékkitélet	a terhelti közlés önmagában csupán korszakmegjelölés, s pusztán azt jelenti, hogy a pótmagánvádló a rendszerváltás előtti Romániában szocializálódott, amit átfont, meghatározott a Securitate működése

3. sz. táblázat

„nem egy helyről kellett elmenniük, nem egy házat hagytak cserben, alaposan lenullázva, sőt mínuszba tolva a tevékenységükkel”⁷⁴

Budapesti IV. és XV. Kerületi Bíróság	tényállítás	nem tartalmaz indokolást
Fővárosi Törvényszék	tényállítás	a magánvádló múltbeli tevékenységére határozottan utaló tényállítás
Fővárosi Ítéletábla	értékkitélet	a közlés alapja nem egyedileg körülhatárolt esemény, hanem általánosítást jelenít meg, ami egyben azt is jelenti, hogy a tényállítási mondanivaló nem tartalmaz konkrétságra való visszavezethetőséget

⁷² Nyíregyházi Járásbíróság 15.B.429/2017/10. sz., Nyíregyházi Törvényszék 3.Bf.890/2017/4. sz., Kúria Bfv.III.1.361/2018/8. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁷³ Érdekes ez az indokolás a tekintetben, hogy párhuzamba vonható Ungváry Krisztián perével. BÁRÁNYOS foglalja össze Küris bíró Ungváry ügyéhez csatolt különvéleményét, amiben felhívja a figyelmet arra, hogy jelentőséget kell tulajdonítani annak, hogy az adott szöveget az átlagolvasó miként értelmezi, ezáltal is segítve a tényállítás-értékkitélet elhatárolását. Vö.: BÁRÁNYOS BERNADETT: *Tények és értékkitételek a rágalmazási eljárásokban*. In: Polt Péter et. al: Ünnepi kötet Györgyi Kálmán 75. születésnapja alkalmából. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016. 32–33. pp. Az Ungváry ügy elemzéséhez lásd: KOLTAY ANDRÁS: *Ungváry Krisztián perei Magyarországon és Strasbourgban*. In *Medias Res* 2014/1. 129–145. pp.

⁷⁴ Budapesti IV. és XVI. Kerületi Bíróság 1.B.IV.1019/2017/11. sz., Fővárosi Törvényszék 20.Bf.6844/2018/5. sz., Fővárosi Ítéletábla 3.Bhar.296/2018/9. sz. (forrás: www.birosag.hu)

4. sz. táblázat

„Pénzmosások vannak, kínai ügyfelek vannak, hát nagyon gáz egy bank, nagyon gáz egy bank.”⁷⁵

Pesti Központi Kerületi Bíróság	tényállítás	bűncselekményre történő utalás, amely a bíróság álláspontja szerint nem értelmezhető általános kifejezésnek
Fővárosi Törvényszék	értékkitélet	visszahelyezve az eredeti szövegek környezetbe, nem tartalmaz konkrétumot, amiből jogellenes magatartásra lehet következtetni, ezt erősíti, hogy egy negatív kijelentéssel zárta le a mondatot, mégpedig azzal, hogy nagyon gáz egy bank
Fővárosi Ítéltábla	értékkitélet	valóságos ténybeli tartalom nem állt mögötte, így általánosságban használt kifejezések voltak

A vádlottak elfogadhatatlannak tartják az ügynök múlttal rendelkező személyes esetében a közéleti szerepvállalást, amelyre utalást tettek, hogy körvonalazódni látszik – egy internetes cikk alapján -, hogy ki volt ügynök a(z) [...] országgyűlési képviselők között. „Feltettük a kérdést: magánvádló nyilatkozzék arról, hogy együttműködött-e az állambiztonsági szolgálatokkal? Legyen tiszta a közélet! Nemcsak (település neve)-n, hanem Hazánkban is!”⁷⁶

5. sz. táblázat

Kecskeméti Járásbíróság	tényállítás	bár kérdésfeltevés formájában, de azt állították, hogy a magánvádló ügynökmúlttal rendelkezett, vagyis együttműködött az állambiztonsági szolgálatokkal.
Kecskeméti Törvényszék	(politikai) vélemény	A vádlottak maguk sem tudtak egyértelműen állást foglalni a szóban forgó ügynök múlttal kapcsolatos kérdéskörben, így a kérdésfeltevés egy politikai vélemény volt egy lehetőség fennállására vonatkozóan, mely az adott tárgykörben, helyen, időben és körülmények között a vélemény-nyilvánítás erősebb oltalmát élvező közügyeket érintő vita körébe vonható. ⁷⁷
Szegedi Ítéltábla	tényállítás	A magánvádló már konkrétan azonosítva lett azzal a személlyel, aki „besúgó” volt, így tehát ez esetben megvalósult a becsület csorbítására alkalmas tény állítása

⁷⁵ Pesti Központi Kerületi Bíróság 14.B.13.701/2017/8. sz., Fővárosi Törvényszék 24.Bf.9895/2018/25. sz., Fővárosi Ítéltábla 4.Bhar.175/2019/4. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁷⁶ Kecskeméti Járásbíróság 13.B.203/2017/10. sz., Kecskeméti Törvényszék 3.Bf.307/2017/4. sz., Szegedi Ítéltábla Bhar.III.423/2018/8. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁷⁷ Itt tulajdonképpen a törvényszék a tényállítás-értékkitélet közti különbséget alapjogi szinten vizsgálta, szembe menve a Kúria BH 2013. 204. szám alatt közzétett eseti döntésével.

A fentiekre figyelemmel szükséges rögzíteni: a rágalmozó tényállítás az objektív valóság hitelével mutatkozik, míg a becsületsértő kijelentésnek rendszerint nincs konkrét tartalma, tehát „ehhez képest alapvető különbség van a között, hogy az elkövető a tényállítással a hallgató jövőbeni értékítéletére apellál, avagy a között, hogy eleve értékítéletet mond. Előbbi a hallgatót meg akarja győzni saját igazáról, utóbbi viszont már készen szállítja a saját álláspontját, értékítéletét. A rágalmozó tényállítás alapján a hallgató tud értékítéletet alkotni a sértettről, azon egyszerű oknál fogva, mivel a tények meggyőző ereje nagyobb.”⁷⁸

2. A tényalapú értékítélet alkalmazásának nehézségei

A tényalapú értékítéletek kategóriáját tulajdonképpen az EJEB dolgozta ki abból a célból, hogy a tényállítás-értékítélet közti különbségtételt megkönnyítse.⁷⁹ A tényalapú értékítélet az anyagi büntetőjogi értékelés alapján a becsületsértés diszpozíciójába illeszkedik.⁸⁰ Ennek következtében valóság bizonyításának tárgya nem lehet.⁸¹

A magyar alkotmánybírói gyakorlatban e kategória eddig kifejezetten nem jelent meg. A bírósági ítéletekben is csak kivételesen található arra utalás, hogy ezt a fogalmat felismerték és alkalmazták volna a konkrét ügyben. Így a Kaposvári Törvényszék *tényállítással vegyes véleménynyilvánításnak*,⁸² míg a Nyíregyházi Törvényszék *tényállítást is magába foglaló értékítéletnek*⁸³ nevezi ezt a kategóriát. Azonban mindkét döntés álláspontom szerint dogmatikailag téves következtetésre jut, ha egyébként elfogadjuk azt, hogy az említett bíróságok tényalapú értékítéletnek minősítették az inkriminált kijelentéseket. Az eljáró bíróságok a vád szerinti kijelentésekkel összefüggésben ugyanis rágalmozást állapítottak meg, és mindkét esetben vizsgálták az eljárásban állított tények valóságát.

Találhatunk azonban pontos minősítést is a joggyakorlatban. Így helytállóan értékelt a Nyíregyházi Törvényszék a magánvádló (akit a vádlott méltatlannak tart az iskolaigazgatói poszt betöltésére) feljegyzéséről – látszólag – azt állító vádlotti kijelentést értékítéletnek, hogy a kért beruházás 100 milliós nagyságrendű, ugyanis a vádlott ezzel a kijelentéssel a magánvádló igényét teljesíthetetlennek, irreálisnak minősítette, ezen keresztül pedig a magánvádló személyére tett rosszalló értékítéletet fogalmazott meg, ami valóság bizonyításának tárgya nem lehet.⁸⁴

Álláspontom szerint szintén tényalapú értékítélet hangzott el – a táblázatban is feltűntetésre került – abban az ügyben, amelyben a vádlott a sértettet a rendszerváltás előtti Romániában, a Securitate ölelésében szocializálódott embernek minősítette. A Kúria – helyes – okfejtése szerint ez nem tényállítás, hanem értékítélet.⁸⁵

⁷⁸ Kúria Bfv.III.51/2019/5. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁷⁹ Lásd pl.: Jerusalem v. Austria (Application no. 26958/95), Judgement of 27 February 2001., Karsai v. Hungary (Application no. 5380/07) Judgement of 1 December 2009., Ungváry and Irodalom Kft. v. Hungary (Application no. 64520/10), Judgement of 3 December 2013.

⁸⁰ SZOMORA 2015, 89. p.

⁸¹ BH 2020. 196., BH 1994. 356.

⁸² Kaposvári Törvényszék 1.Bf.4/2017/6/1. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁸³ Nyíregyházi Törvényszék 1.Bf.646/2014/5. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁸⁴ Nyíregyházi Törvényszék 1.Bf.686/2018/6. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁸⁵ Kúria Bfv.III.1.361/2018/8. sz. (forrás: www.birosag.hu)

Szintén megfelelő következtetésre jutott a Kúria, amikor a „tetézni a becstelenséget csalással, a pofátlanság teteje, mi ez, ha nem csalás. Ez az emberek semmibe vevése, mert maga megmaradt a sirködöntőgető pótmagánvádoló szintjén, akkor párttitkár édesanyjával a háta mögött, ma mint pártkatona, azt hiszi azt tehet amit akar.” megnyilvánulást a terhelt korábbi – a buszbaleset elleplezésére vonatkozó – tényállításából fakadó ismételt értékítéletének minősítette.⁸⁶

Mindezekből kitűnik, hogy indokolt lenne az Alkotmánybíróságnak is foglalkoznia a tényalapú értékítéletek kategóriájával és beemelni azt a gyakorlatába.

VII. A véleménynyilvánítási szabadság határa átlépésének vizsgálata

Az alkotmányos értékelési teszt első két vizsgálati lépcsőjét követően kell abban a kérdésben állást foglalni, hogy a vádlott átlépte-e a véleménynyilvánítási szabadság határát. Az első alaphatározat a jogellenesség szintjén követelte meg az alkotmányos teszt elvégzését, amit a Kúria a korábban már említett eseti döntésében megerősített, és a második alaphatározat után is fenntartott. Ennek hangsúlyozását azért tartom fontosnak, ugyanis a Kúria következetesen kiemeli, hogy a büntetőjog a tényállásszerűségből indul ki, aminek vizsgálata megelőzi a jogellenesség tesztjét. Ha tényállásszerű és büntetőjog-ellenes a cselekmény, akkor kell vizsgálni a büntethetőséget kizáró ok fennálltát, vagyis a valóság bizonyításának intézményét.

Így elsődlegesen az objektív tényállási elemek megvalósulását kell az eljáró bíróságnak elemezniük: az elkövetési magatartásokat, a becsület csorbítására való alkalmasságot, valamint a szituációs elemek megvalósulását. Ezen objektív tényállási elemek megvalósulásának vizsgálatakor az alkotmányos tesztet nem kell elvégezni, hanem csak a következő szinten, a jogellenesség síkján. A probléma ott adódik, ahol az eljáró bíróságok a tényállásszerűség körében alkalmazzák az alkotmányos értékelési követelményeket, ami leginkább a becsület csorbítására alkalmasságnál merül fel.

A vizsgált ügyek között található olyan ítélet, amelyben a bíróság az alkotmányos értékelési követelményeket a tényállásszerűség szintjén végezte el. A Pesti Központi Kerületi Bíróság a vádlott azon kijelentését, hogy a sértett ügyészt „cionista törpének, kiemelten vezető beosztású kerti törpének” nevezte, valamint a koncepció eljárásra való utalását, és hogy a sértett a diplomáját a tel-avivi nagybani piacon cserélte egy kőszvényes kóser libáért helyesen értékítéletnek minősítette. Ezt követően kijelentette, hogy a bíróságnak a tényállásszerűséget kell vizsgálnia, azaz azt, hogy a kifejezése objektíve alkalmasak-e a sértett becsületének csorbítására. Ennél az okfejtésnél hivatkozik az első- és a második alkotmánybírósági alaphatározatra, valamint az abban foglalt alkotmányos elvekre, miszerint a sértettnek tágabb a tűrési kötelezettsége, azonban a sérelmezett kijelentések a véleménynyilvánítás szabadságának határát átlépték.⁸⁷

---

⁸⁶ Kúria Bfv.III.51/2019/5. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁸⁷ Pesti Központi Kerületi Bíróság 19.B.30.810/2015/18. sz. (forrás: www.birosag.hu)

A másodfokon eljáró Fővárosi Törvényszék felmentette a vádlottat, mivel alkalmazta az első alaphatározatban lefektetett büntethetőséget kizáró okot.⁸⁸ A döntés indokolása azonban kifogásolható, mivel – figyelemmel az elkövetés időpontjára (2014) – a törvényszék nem alkalmazta az Alaptörvény negyedik módosítása után keletkezett alaphatározatot és abban foglalt értékelési elveket.

A harmadfokú bíróság bűnösnek mondta ki a vádlottat becsületsértés vétségében, mivel álláspontja szerint a sérelmezett kijelentések olyan hangvételűek voltak, amelyeket már a hivatalos személyként eljáró ügyész sem köteles eltűrni.⁸⁹ A harmadfokú tanács kifejtette, hogy az ügyészt a „Hupipék Törpikékhez” hasonlítani tartalmilag az ügyész kvalitásának, foglalkozásának lekicsinylését jelenti. Valójában a második alaphatározat alapján lefektetett mércével mérve az emberi méltóság korlátozhatatlan aspektusának sérelmét kellett volna vizsgálni, tehát hogy az emberi státusz nyilvánvaló és súlyos becsületsértésben öltött-e testet.⁹⁰

Szintén a tényállásszerűség körében mérlegelte a bíróság az alapjogi kollíziót akkor, amikor a vádlott a sértettre a következő kijelentést tette: „alpári módon, mosdatlan szájjal mindenfélét, hazugságokat terjeszt.” A másodfokon eljáró Fővárosi Törvényszék a becsület csorbítására való alkalmasság vizsgálatakor – kizárólag – az első alaphatározatra utalt.⁹¹ A Fővárosi Ítéletábra eltérő álláspontra helyezkedett, és objektíve becsületsértőnek mondta ki az inkriminált kijelentéseket, azonban álláspontja szerint – a jogellenesség szintjén elvégezve a mérlegelést – azok a gyalázkodás szintjét nem érték el, így büncselekmény nem valósult meg.⁹² Hasonlóan az előbb említett esethez, a Miskolci Törvényszék is a becsület csorbítására alkalmasság vizsgálatánál hivatkozott a második alaphatározatban lefektetett szigorúbb mércére.⁹³

Sajnálatos módon található a Kúria gyakorlatában is e megközelítést képviselő határozat. A Kúria szerint a „a bírói jogalkalmazásra vonatkozó külső – így az Alkotmánybíróság vagy nemzetközi bíróság általi – elvárásra odafigyelés pedig valójában azt jelenti, hogy a becsületcsorbításra alkalmasság kapcsán vizsgálni kell, hogy milyen körülmények között történt a felrótt magatartás (így kerülhet szóba a közügyek intézése).”⁹⁴

Az elemzés tárgyává tett határozatok többsége azonban a jogellenesség szintjére tereli az alapjogi vizsgálódást, utalva a tágabb türeési kötelezettségre, a „rágalmazási küszöbre” vagy egyéb jogellenességet kizáró okra.⁹⁵ Utóbbi kategóriába tartozik, ha az inkriminált kifejezés hatósági eljárásban, az ügy tárgyával, az abban érintett személlyel összefüggésben

⁸⁸ Fővárosi Törvényszék 23.Bf.6859/2016/8. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁸⁹ Fővárosi Ítéletábra 12.Bhar.362/2016/8. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁹⁰ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat [40], ABH 2014, 588, 596.

⁹¹ Fővárosi Törvényszék 21.Bf.7967/2018/6. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁹² Fővárosi Ítéletábra 3.Bhar.302/2018/12. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁹³ Miskolci Törvényszék 1.Bf.689/2017/7. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁹⁴ Kúria Bfv.III.1.3631/2018/8. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁹⁵ Nyíregyházi Törvényszék 1.Bf.574/2014/5. sz., Kúria Bfv.III.535/2016/10. sz., Fővárosi Törvényszék 20.Bf.11949/2014/6. sz., Fővárosi Ítéletábra 5.Bhar.274/2015/6. sz., Kaposvári Törvényszék 1.Bf.4/2017/6/I. sz., Nyíregyházi Járásbíróság 38.B.1037/2011/86. sz., Nyíregyházi Törvényszék 1.Bf.646/2014/5. sz., Győri Ítéletábra Bhar.92/2015/4. sz., Fővárosi Ítéletábra 3.Bhar.296/2018/9. sz., Kecskeméti Járásbíróság 13.B.203/2017/10. sz., Szegedi Ítéletábra Bhar.III.423/2018/8. sz. (forrás: www.birosag.hu)

hangzott el,⁹⁶ valamint, ha a vád tárgyává tett megnyilvánulásra előre bejelentett és a gyülekezési jog hatálya alá tartozó rendezvényen került sor,⁹⁷ továbbá az ügyvédi tevékenység során az ügyféltől származó – becsület csorbítására egyébként alkalmas – információ, mivel az ügyvédi szerep tartalmából következően alkotmányosan nem büntethető.⁹⁸

Ebbe a körbe sorolom azokat az ítéleteket is, amelyek a büntetőjog *ultima ratio* jellegére (is) hivatkozva mentik fel a vádlottat, amely álláspontom szerint téves megközelítés eredménye. Így a Veszprémi Törvényszék ítéletében kifejtette, hogy a „vádlottnak „ő” a város egyik legnagyobb ellenségének neveztem” kijelentés jogellenesség hiányában – a büntetőjog *ultima ratio* szerepéből levezethetően – nem bűncselekmény”. A Fővárosi Törvényszék ítéletében pedig az alábbi következtetésre jutott: „ki kell emelni azt az alapvető elvet, miszerint a büntetőjogot csak akkor lehet alkalmazni, ha azon kívül más, enyhébb eszközök nem vehetők igénybe, vagy eredménytelenek lennének.”⁹⁹ A büntetőjog *ultima ratio* jellege azt jelenti, hogy a büntetőjog végső eszközként vehető igénybe és csak akkor, ha szükséges. Ez a princípium azonban nem a jogalkalmazót, hanem – egyetértve BÁRÁNYOSSAL – a jogalkotót köti, mivel a jogalkalmazónak nem feladata a jogvédelem meghatározása, hanem a törvényi tényállásokra kell szubszumálnia az életbeli eseményeket, amely alapján döntenie kell.¹⁰⁰ Ennek megfelelően elsődleges jelentése, hogy a jogalkotó egy cselekményt végső eszközként kriminalizáljon és arányosak legyenek a jogkövetkezmények. Ez olvasható ki a vonatkozó alkotmánybírói határozatokból is.¹⁰¹

VIII. A „rágalmazási gondatlanság”, valamint az explicit korlátra történő hivatkozás

A rágalmazási ügyekkel kapcsolatban az első alkotmánybírói alaphatározat fogalmazta meg a „rágalmazási gondatlanságot.”¹⁰² Ez egy rendszeridegen bűnösségi alakzatot jelentett, hiszen a rágalmazás tényállását kizárólag szándékosan lehet elkövetni. Bár a szakirodalom bírálta bevezetését, a joggyakorlat átvette és következetesen alkalmazta

⁹⁶ Veszprémi Törvényszék 2.Bf.99/2016/13. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁹⁷ Fővárosi Törvényszék 20.Bf.I.6036/2015/15. sz., Fővárosi Ítéletábra 5.Bhar.80/2016/13. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁹⁸ Szekszárdi Törvényszék 8.Bf.77/2018/8. sz., Pécsi Ítéletábra Bhar.II.55/2018/4. sz. (forrás: www.birosag.hu)

⁹⁹ Veszprémi Törvényszék Bf.525/2017/5. sz., valamint Fővárosi Törvényszék 21.Bf.7967/2018/6. sz. Lásd még ehhez: Fővárosi Törvényszék 20.Bf.11949/2014/6. sz. (forrás: www.birosag.hu)

¹⁰⁰ BÁRÁNYOS 2014, 461. p.

¹⁰¹ Ennek részletes elemzéséhez lásd: GARZULY ÉVA: *A büntetőjog mint ultima ratio az egyes alkotmánybírói határozatok tükrében*. Büntetőjogi Szemle 2015/1-2. 42–49. pp.

¹⁰² [...] csak akkor büntethető, ha a becsület csorbítására alkalmas tény állító, híresztelő, illetve ilyen tényre közvetlenül utaló személy tudta, hogy a közlése lényegét tekintve valótlan vagy azért nem tudott annak valótlanágáról, mert a hivatása vagy foglalkozása alapján reá irányadó szabályok szerint – az adott állítás tárgyára, a közlés eszközére és címzettjeire tekintettel – elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztotta. 36/1994. (VI. 24.) AB határozat [3], ABH 1994, 219.

azokban az ügyekben, amelyekben a politikai élet szereplőit érintették az elhangzott kijelentések.¹⁰³ A „rágalmazási gondatlanságot” sajnálatos módon a második alaphatározat is megtartotta.¹⁰⁴

A vizsgált határozatokról elmondható, hogy számos esetben a judikatúra továbbra is alkalmazza ezen bűnösségi konstrukciót.¹⁰⁵

Hosszú ideig kellett várni míg az Alkotmánybíróság is felismerte, hogy nem tartható tovább fent ez az alkotmányos értékelési követelmény. Az AB eljárását megalapozó ügyben az eljáró bíróságok megismételt eljárásban a vádlottat bűnösnek mondták ki rágalmazás vétségében, mivel a választási kampányban egy választási füzetben jelentetett meg a magánvádlóra – aki hivatalban lévő polgármester volt – becület csorbítására alkalmas kifejezéseket. Az első- és másodfokú bíróság is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a vádlott tisztában volt az állított tényekkel, így „jóhiszeműsége” nem igazolható.¹⁰⁶ A Kúria hatályában fenntartotta az ítéleteket, amellyel szemben az indítványozó alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz.

A testület ugyan a panaszt elutasította, azonban döntésének indokolásában fontos megállapítást tett: „különös jelentőséget tulajdonított annak, hogy a jogalkotó a hatályos Btk.-ban sem rendeli büntetni a rágalmazás bűncselekmény gondatlan alakzatát. [...] A rágalmazás gondatlansággal is megvalósítható alakzatához kapcsolódó alkotmányos elvárás a továbbiakban nem tartható fenn.”¹⁰⁷

Egy másik büntetőügyben a bíróságok bűnösnek mondták ki a vádlottat társtetteségben elkövetett rágalmazás vétségében, ugyanis újságíróként cikket jelentetett meg a védőnőként dolgozó magánvádlóról „Nem a golya viszi” főcímmel, valamint „Nehéz sorsú anyáktól veszik el újszülöttjeitek, mondvacsinált indokokra hivatkozva – figyeltek fel a jogvédők a terjedő gyámügyi gyakorlatra” alcímmel. Ebben a védőnőről hangzott el olyan állítás, hogy elég egy jelzése és annak nyomán a gyámügy határozata ahhoz, hogy a szülők ne vihessék haza gyermeküket a kórházból. A másodfokon eljáró Miskolci Törvényszék helybenhagyta az elsőfokú bíróság bűnösséget megállapító határozatát arra hivatkozva, hogy – utalva az első és második alaphatározatban lefektetett alkotmányos követelményekre – a cikket író indítványozó megsértette az újságírói etikai kódex szabályait, mivel az állításainak valóságtartalmáról nem győződött meg.¹⁰⁸ A Kúria mindkét terhelt tekintetében hatályában fenntartotta az ítéleteket.¹⁰⁹ Az indítványozó alkotmányjogi panaszát az Alkotmánybíróság elutasította, ugyanis a testület álláspontja szerint az alapügyben eljáró bíróságok levonták a

¹⁰³ SZOMORA 2014a, 473.

¹⁰⁴ [...] míg a hamis tény állításával vagy híresztelésével szemben már csak akkor véd, ha a híresztelő nem tudott a hamisságról és a foglalkozása által megkívánt körültekintést sem mulasztotta el. 13/2014. (IV. 18.) AB határozat [41], ABH 2014, 588, 597.

¹⁰⁵ Fővárosi Ítéletábrla 3.Bhar.312/2015/4. sz., Nyíregyházi Törvényszék 1.Bf.574/2014/5. sz., Nyíregyházi Törvényszék 1.Bf.646/2014/5. sz. (forrás: www.birosag.hu) eltérő álláspontok is voltak korábban, ugyanis található olyan határozat is, amelyben nem alkalmazta a bíróság az alkotmányos követelményt. Lásd: BH 2011. 186., EBH 2005. 1289.

¹⁰⁶ Siófoki Városi Bíróság 4.B.113/2012/14. sz., Kaposvári Törvényszék 1.Bf.615/2012/8. sz., Kúria Bfv.I.1222/2013/4. sz. (forrás: www.birosag.hu)

¹⁰⁷ 3328/2017. (XII. 8.) AB határozat [68], ABH 2017, 1942, 1950.

¹⁰⁸ Miskolci Törvényszék Bf.273/2017/9. sz. Az elsőfokú ítélethez lásd: Tiszújvárosi Járásbíróság B.51/2016/23. sz. (forrás: www.birosag.hu)

¹⁰⁹ Kúria Bfv.1561/2018/8. sz. (forrás: www.birosag.hu)

releváns alapjogi összefüggéseket. A határozat azonban nem következetes, ugyanis az Alkotmánybíróság kimondja, hogy olyan tényállításokkal szemben, amelyek igazságtartalma nem igazolható, az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésében deklarált véleménynyilvánítási szabadsága nem véd – kivéve, ha a valótlan tényt állító személy nem tudott a tény hamisságáról és e körben a kellő körültekint sem mulasztotta el.¹¹⁰

Érdemes lenne végérvényesen kimondania az AB-nak, hogy ez az alkotmányos követelmény nem alkalmazható.

Ami a becsületsértéses ügyeket illeti, a bíróságok a gyalázkodási küszöböt továbbra is alkalmazzák.¹¹¹ Bár az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdése tényleges korlátként állította fel az emberi méltóságot, a bíróságok csak kivételesen hivatkozzák az alaptörvényi rendelkezést.¹¹² Ennek indoka SZOMORA álláspontja szerint, hogy az Alaptörvény explicit korláta a gyalázkodási mérce fenntartását, valamint annak alkotmányos legitimálását tette lehetővé.¹¹³ Véleményem szerint a korlátozhatatlan aspektus sérelmét, amelyet a második alaphatározat megkövetel, a bírói gyakorlat szintén a gyalázkodási küszöbvel azonosítja. A probléma ott adódik, hogy az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdése hatályos szövegéből fakadó korlátozás az elkövető számára összességében kedvezőtlenebb szabályozást eredményez, mint a korábbi joghelyzet. E körülmény értelemszerűen felveti két alaptörvényi – közelebről alapjogi – rendelkezés, a *nullum crimen sine lege* elv [XXVIII. cikk (4) bekezdés] és a véleménynyilvánítási szabadság korlátja [IX. cikk (4) bekezdés] közötti viszonyulás kérdését, ugyanis találhatók olyan határozatok, amelyeknél az elkövetés időpontja 2013. április 1. előtti, de az elbírálás idején már hatályban volt az explicit korlátot kimondó rendelkezés.

IX. Az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdése szerinti korlát érvényesülése a nullum crimen sine lege praevia követelmény fényében

A *nullum crimen sine lege praevia* alkotmányos követelmény szerint a büntetőjogi felelősség kérdésében való állásfoglalás során az elkövetéskor hatályban lévő törvényi rendelkezéseket kell alkalmazni, és az elbíráláskori törvény visszamenőleges hatályú alkalmazása csak az elkövető javára történhet.¹¹⁴ Így ezen alkotmányos elvárás voltaképpen az egyént védi az önkényes jogalkalmazással szemben.¹¹⁵

A *nullum crimen sine lege* elvét az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdése deklarálja. A Btk. mind a törvényesség elvénél, mind a visszamenőleges hatály szövegénél

¹¹⁰ 3357/2019. (XII. 16.) AB határozat [36], ABH 2019, 2351, 2357.

¹¹¹ Veszprémi Törvényszék 2.Bf.99/2016/13. sz., Fővárosi Ítéltábla 5.Bhar.274/2015/6. sz., Budapesti XX., XXI. és XXIII. Kerületi Bíróság 8.B.XXI.530/2016/8. sz. (forrás: www.birosag.hu)

¹¹² Veszprémi Járásbíróság B.401/2016/12. sz., Szombathelyi Törvényszék 8.Bf.111/2015/7. sz. (forrás: www.birosag.hu)

¹¹³ SZOMORA 2016a 524. p.

¹¹⁴ NAGY FERENC: *A nullum crimen/nulla poena sine lege alapelvről*. Magyar Jog 1995/5. 258. p.; NAGY FERENC: *Gondolatok a büntetőjogi legalitással összefüggő alkotmányossági problémákról*. In: Balogh Elemér (szerk.): *Számadás az Alaptörvényről*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2016. 453–454. pp.

¹¹⁵ NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog. Általános rész I.* Iurisperitus, Szeged, 2014. 72. p.

„törvényről” szól, vagyis a büntetendőség törvény általi büntetendőséget jelent.¹¹⁶ A judikatúra változása és a *nullum crimen* elv összefüggésével kapcsolatban NAGY megjegyzi, hogy a gyakorlat változásait egy megengedhető értelmezési tartományban kell tartani, hiszen az elv alapgondolatával ellentétes lenne, ha egy egységesen követett gyakorlattól térne el a bíró az elkövető hátrányára, főleg akkor, ha korábban nem bűncselekménynek minősülő cselekményt büntetendőnek értelmez.¹¹⁷ Ezzel egybevág a Czine Ágnes alkotmánybíró által a 3263/2018. (VII. 20.) AB határozathoz csatolt különvéleményben foglaltak.¹¹⁸

A következőkben elemzett, és alkotmánybíróági eljárás alapjául szolgáló ügyben az indítványozó cselekményeit 2011-2012. közötti időszakban követte el.¹¹⁹ Az első- és másodfokú bíróság a vádlottat bűnösnek mondta ki becsületsértés és folytatólagosan elkövetett rágalmozás vétségében, amely határozatokat a Kúria hatályában fenntartotta.¹²⁰

Az indítványozó az Alkotmánybíróshoz fordult és a testület arra hivatkozással, hogy támadott bírói döntés nem ad számot arról, hogy a közmeghallgatáson a helyi közhatalom-gyakorlás szempontjából kiemelkedően fontos szereplőre, a jegyzőre vonatkozó tényállítás milyen szempontok mérlegelésével került ki a közügyek vitájának köréből, megsemmisítette a Kúria ítéletét.¹²¹

Az ügy kétszer került az Alkotmánybíróshoz, mivel a Kúria a megismételt eljárásban szintén hatályában fenntartotta az ítéleteket, így az indítványozó újra alkotmányjogi panasszal élt. Az Alkotmánybíróshoz úgy ítélt meg, hogy ez az indoklás nem hivatkozik olyan új tényállási elemre, amely az emberi méltóság korlátozhatatlan aspektusa sérelmét alátámasztaná. Ennek következtében a Kúria végzése hatályában fenntartott olyan döntéseket, amelyek az indítványozó védett véleménynyilvánítását bűncselekménynek minősítették, ezáltal sérült az indítványozó Alaptörvényben deklarált véleménynyilvánításhoz való joga. Ennek következtében a testület immár mindhárom bírósági ítéletet megsemmisítette.¹²² Sajnálatos módon egyik alkotmánybíróági eljárásban sem vizsgálták – az indítványozó hivatkozása ellenére – a *nullum crimen sine lege* elvének sérelmét.

Szintén felmerült a *nullum crimen sine lege praevia* sérelme az alábbi ügyben.

A vádlott 2011-ben egy fakivágás területén – két tanú jelenlétében – a helyszínen tartózkodó polgármesterre a „maga meg egy fasiszta” kifejezést használta, majd mind a polgármesterre, mind a jegyzőre a „rohadt kommunisták” kifejezést tette. Az elsőfokú bíróság

¹¹⁶ HOLLÁN MIKLÓS [et. al]: 57. § [Bíróági eljárási garanciák]. In: Jakab András (szerk.): Az Alkotmány kommentárja II. Századvég, Budapest, 2009. 2075. p.

¹¹⁷ NAGY 2014. 73. p.

¹¹⁸ 3263/2018. (VII. 20.) AB határozat [46]–[63], ABH 2018, 1412, 1418–1420.

¹¹⁹ 1. tényállási pont: „rasszizmus, diszkrimináció van, és nekünk lakosoknak ehhez még jó pofát is kell vágni. Kérem, hogy sújtsanak le már erre a rasszista képviselő testületre és jegyzőnőre” 2. tényállási pont: „ezeket én súlyos hibának tartom, számomra olyan mintha adócsalók lennének, és ennek részese a helyi jegyző is.” „a roma származású embereket megkülönböztetésben, hátrányos helyzetbe hozza.” Emiatt felszólította a jegyzőt, hogy „aki sorozatos jogtalanságok részese, az ne legyen a törvény betartója!”

¹²⁰ Tiszaújvárosi Járásbíróshoz 8.B.226/2012/22. sz., Miskolci Törvényszék 2.Bf.323/2014/7. sz., Kúria Bfv.I.704/2015/9. sz. (forrás: www.birosag.hu)

¹²¹ 3263/2018. (VII. 20.) AB határozat, ABH 2018, 1412.

¹²² 29/2019. (XI. 4.) AB határozat, ABH 2019, 1955.

a vádlottat bűnösnek mondta ki becsületsértés vétségében.¹²³ A másodfokon eljáró Szombathelyi Törvényszék helybenhagyta az ítéletet. Indokolásában előadta, hogy zsinórmértéknek a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban lefektetett elveket tekintette. Majd kifejtette, hogy az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdése alapján az emberi méltóságból fakadó becsületvédelem, jóhírnév és az állami intézményekbe vetett közbizalom a véleményszabadság és így a közügyeket érintő szólás alkotmányosan igazolható korlátját jelenti.¹²⁴ Az ítélet ellen a vádlott az Alkotmánybírósághoz fordult, azonban érdemben már nem foglalkozott vele a testület, ugyanis ezzel egyidejűleg felülvizsgálati eljárás is indult, amelyben a Kúria felmentette a terheltet,¹²⁵ így az Alkotmánybíróság az eljárást megszüntette.¹²⁶

Ezekben az ügyekben az állapítható meg, hogy az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdése 2013. április 1-jén lépett hatályba, míg a vádlottak a cselekményeiket 2011 és 2012 között követték el. Ennek alapján a magyar jog ezen rendelkezése ezekben az ügyekben csak akkor lehet – az elbíráláskor – alkalmazható, ha az az elkövetők számára kedvezőbb megítélést tesz lehetővé. Ehhez képest az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdésében foglalt rendelkezés éppen a véleményt nyilvánító személy hátrányára szól, az a szólásszabadság nevesített korlátjaként értendő, így az elkövetők cselekményeit érintően alkalmazása sérti a felelősséget alapító visszaható hatály tilalmának követelményét (*nullum crimen sine lege praevia*), vagyis az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdését.

A két alaptörvényi rendelkezés kollíziójával összefüggésben SZOMORA helytállóan fejti ki, hogy a IX. cikk (4) bekezdése nem tekinthető a XXVIII. cikk (4) bekezdés kivételszabályának, mivel a két norma között tárgyi összefüggés nem mutatható ki. Így a hatályszabály szükségképpen elsőbbséget élvez az anyagi jogi rendelkezésként értékelendő alapjogi korláthoz képest.¹²⁷

Ennek értelmében az első esetben az Alkotmánybíróság végső soron helyes döntését a fentebb vázolt érvelés alapján lehet elfogadni, ugyanis a közügyek vitatását magában foglaló értékítéletek jogellenessége a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatban lefektetett alkotmányos követelmény alapján – az alapjogok közötti minden további mérlegelés nélkül is – kizárt. A Szombathelyi Törvényszék ítélete pedig egyértelműen sértette a *nullum crimen sine lege* elvét, ugyanis ténylegesen az explicit korlátra hivatkozásra mondta ki bűnösnek a vádlottat, holott – szintén az első alaphatározat alapján – felmentő ítéletet kellett volna hozni. Sajnálatos módon egyik esetben sem foglalkozott az Alkotmánybíróság a *nullum crimen sine lege* elv és a tényleges korlátot kimondó alaptörvényi rendelkezés egymáshoz való viszonyával.

A joggyakorlatban található olyanra is példa, amikor a bíróság – helyesen – kizárólag az első alaphatározatban lefektetett értékelési követelmények alapján – bár hatályszabályt

¹²³ Szombathelyi Járásbíróság 1.B.832/2012/50. sz. (forrás: www.birosag.hu)

¹²⁴ Szombathelyi Törvényszék 8.Bf.111/2015/7. sz. (forrás: www.birosag.hu)

¹²⁵ A Kúria tényállásszerűség szintjén zárta ki a bűncselekmény megállapítását, ugyanis fasisztának és kommunistának nevezni valakit nem éri el az objektív becsület csorbítására alkalmasságot. Kúria Bfv.III.1.125/2016/7. sz. (EBH2017. B. 11.). (forrás: www.birosag.hu)

¹²⁶ 3065/2017. (III. 31.) AB végzés, ABH 2017, 394.

¹²⁷ SZOMORA 2016a, 534.

nem vizsgálva – bírálta el az esetet,¹²⁸ sőt olyanra is, amikor éppen a visszaható hatály tilalma miatt nem alkalmazta a vádlott számára kedvezőtlen explicit korlátot.¹²⁹

X. A valóság bizonyításánál felmerülő paradigmaváltás a tisztességes eljáráshoz való jog összefüggése alapján

Az előzőekben említett 29/2019. (XI. 4.) AB határozat további lényeges megállapítása az alapul fekvő ügy tényállításához¹³⁰ kapcsolódott. Az Alkotmánybíróság által kidolgozott elvi tétel szerint a valóságbizonyítás során is szükséges biztosítani a tisztességes eljárás alkotmányos követelményeit, ezen garanciák csorbulása esetén ugyanis a szólásszabadsághoz való jog sérelme merül fel.¹³¹ Az alapjoggyakorlás hatókörének meghatározásához először a vizsgált jogintézmény szabályozási karakterének tisztázása szükséges.

A rágalmazás bűncselekményi tényállása szempontjából közömbös, hogy az állított vagy híresztelt tény valós vagy valótlan. A véleményszabadság – különösen az indokolt bírálat, kritika – iránti igényből fakad az a követelmény, hogy a valós és egyben becsület csorbítására alkalmas tények a társadalom számára megismerhetők legyenek. A valóság bizonyítása az ilyen esetekre szolgál intézményi garanciaként. A jogintézménynek három különböző modellje ismert a jogirodalomban, ezek közül a jogellenességi és az objektív modell¹³² nyert tényleges alkalmazást a gyakorlatban. A jogellenességi modellben a rágalmazás való tényközléssel is megvalósul, azonban a valóságbizonyítás jogellenességet kizáró okként érvényesül, amelyben a bizonyítási teher a vádlottat terheli. Ezt a modellt követi a GELLÉR-AMBRUS szerzőpáros,¹³³ valamint a korábbi szegedi büntetőjogi álláspont is jogellenességet kizáró oknak tekintette a valóságbizonyítást.¹³⁴ A joggyakorlatból is található olyan ítélet, amely ezen a jogintézményt jogellenességet kizáró okként értelmezi: „a rágalmazásnál azonban a tényállítás valódiságát is vizsgálnia kell a bíróságoknak, mert ha a vádlott kijelentései valósak bizonyulnak, az kizárja a jogellenességet.”¹³⁵

¹²⁸ Veszprémi Járásbíróság 15.B.577/2013/23/I. sz., Fővárosi Ítéltábla 3.Bhar.312/2015/4. sz., Debreceni Ítéltábla Bhar.I.472/2016/2. sz. (forrás: www.birosag.hu)

¹²⁹ Fővárosi Ítéltábla 4.Bhar.117/2015/6. sz. (forrás: www.birosag.hu)

¹³⁰ 3. tényállási pont: „a jegyző kétszer is feljelentette őt, és a rendőrségen hamis tanúvallomást tett.”

¹³¹ 29/2019. (XI. 4.) AB határozat [44]–[45], ABH 2019, 1955, 1960.

¹³² A harmadik modell a tényállási modell, amelynek lényege, hogy a jogalkotó a tényállítás valóságtartalmát objektív tényállási elemként szabályozza, így az elkövetőnek a szándékosságának az állítás valótlan voltára is ki kell terjedni, amelyből következik, hogy ezt a vádlónak – nagy nehézségek árán – kell bizonyítania.

¹³³ GELLÉR BALÁZS – AMBRUS ISTVÁN: *A magyar büntetőjog általános tanai I.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2019. 296. p.

¹³⁴ KARSAI KRISZTINA – SZOMORA ZSOLT – VIDA MIHÁLY: *Anyagi büntetőjog. Különös rész I.* Iurisperitus, Szeged, 2013. 204. p.

¹³⁵ Keszthelyi Járásbíróság 3.B.244/2014/6. sz. Lásd még ehhez: Debreceni Ítéltábla Bhar.I.472/2016/6. sz., EBH 1999. 87., EBH 2015. B.29. (forrás: www.birosag.hu)

Véleményem szerint a szegedi büntetőjogi iskola által revideált álláspont követendő, miszerint a valóság bizonyítása objektív, a tettes tudattartalmától független büntethetőségi akadály, másodlagos büntethetőséget kizáró ok.¹³⁶ Ennek megfelelően, ha a valóság-bizonyítás sikeres, az elkövető nem büntethető.¹³⁷

A bírói joggyakorlat szerint a valóságbizonyítás elrendeléséről alakszerű határozatot nem szükséges hozni.¹³⁸ Ennek megfelelően, ha a bíróság az inkriminált tényállítás valóságát a bizonyítási eljárás keretében a szükséges körben megvizsgálta, a valóságbizonyítás kifejezett elrendelésének elmaradása nem sérelmezhető.¹³⁹ A jogintézmény elrendelésének feltételeként meghatározott közérdek a közügyek vitatásához kapcsolódó tényállítások tekintetében mindig fennáll, így ezekben az ügyekben a valóság vizsgálata kötelező.¹⁴⁰ Mindezek a vizsgált határozatokról is elmondhatók, ugyanis számos esetben idézik az előbbi közzétett eseti döntésekben foglaltakat, így elmondható a joggyakorlatról, hogy ebben a kérdéskörben következetes.

Az AB közelmúltban meghozott határozatában ezzel szemben arra mutatott rá, hogy a tisztességes eljáráshoz való jogból fakadó követelmény, hogy a terhelt bizonyítási indítványt és a bizonyítási cselekményekre észrevételt tehesen.¹⁴¹

Az említett ügyben a testület arra az álláspontra helyezkedett, hogy a terhelt eljárási joga, valamint ezen keresztül a vélemény szabadsághoz való joga is sérült, mivel a valóságbizonyításra formalizált eljárásban nem került sor, mert az eljáró bíróságok csak a tényállásban rögzítették: meggyőződtek arról, hogy a vádlott állításai nem valósak. Ennek következtében az Alkotmánybíróság kvázi egy újabb alkotmányos követelményt fogalmazott meg: a valóságbizonyítást célzó eljárásra formális eljárás keretében kell sort keríteni, mivel kizárólag ilyen eljárásban érvényesülhetnek a terhelt processzuális jogait védő garanciák.

Álláspontom szerint annak van jelentősége, hogy a tény valóságtartalmának bizonyítását érintően a terhelt eljárási jogosítványai biztosítottak legyenek. Ennek következtében, ha az eljáró bíróságok a tény valóságtartalmára vonatkozó iratokat a tárgyalás anyagává tették, tartalmát ismertették,¹⁴² akkor a valóságbizonyítás formális elrendelésének elmaradása nem sérti a tisztességes eljárás garanciális követelményeit, mivel a tárgyaláson a terhelt észrevételeket, indítványokat ebben a körben is tehet.¹⁴³ A véleménynyilvánítási szabadságra is kiható alapjogsérelem abban az esetben adódhat, ha az eljáró bíróság a meglévő törvényi feltételek ellenére a tény valóságát egyáltalán nem vizsgálja, vagy vizsgálja ugyan, de az ehhez szükséges iratok nem képezik a bizonyítási eljárás részét.

¹³⁶ Ennek indoka, hogy e büntethetőségi akadály egyrészt nem érinti a bűncselekmény fogalmi elemeit, másrészt az elkövető tudattartalma az alkalmazás szempontjából közömbös. SZOMORA ZSOLT: *A való tényekkel elkövetett rágalmozás és a valóság bizonyítása mint a vélemény szabadság korlátja. Egy alapjog a dogmatikai modellek csapdájában.* In *Medias Res* 2016/1. 61–62 p.

¹³⁷ A judikatúrában így Fővárosi Ítéletábla 3.Bhar.312/2015/4. sz., Fővárosi Törvényszék 20.Bf.6858/2016/7. sz., Kúria Bfv.III.51/2019/5. sz., BH 2000. 285. (forrás: www.birosag.hu)

¹³⁸ BH 1992. 226.

¹³⁹ BH 2015. 323.

¹⁴⁰ BH 2000. 285. Ilyen esetben, ha a tényállítás valóságtartalmának vizsgálatára nem kerül sor, anyagi jogszabálysértés valósul meg, amely felülvizsgálati okot képez. [Be. 649. § (1) bek. a) pont aa) alpont.] Lásd: EBH 2019. B.2.

¹⁴¹ Vö. Be. 39. § (1) bekezdés g) pont.

¹⁴² Vö. Be. 531. § (1) bekezdés.

¹⁴³ Vö. Be. 523. § (1) bekezdés.

XI. Az alkotmánybírósági kontroll jellege

1. A tartózkodó gyakorlat

Az Alkotmánybíróság panaszeljárásokban hozott határozataiban alapvetésként szögezte le: a szakbíráskodás tevékenységét a rendes bíróságoktól nem vonhatja el, csak a büntetőjogi felelősség kérdéséhez kapcsolódó értelmezési tartomány alkotmányos kereteit jelölheti ki.¹⁴⁴ Így kizárólag azt vizsgálhatja, hogy az Alaptörvényben biztosított jogok alkotmányos tartalmát érvényre juttatták-e az eljáró bíróságok.

Ezért mondható, hogy a testület az alkotmányjogi panaszok elbírálása során tartózkodó magatartást tanúsít a legtöbb esetben.¹⁴⁵ Álláspontom szerint annak vizsgálata, hogy az inkriminált kijelentés átlépi-e a véleményszabadságát határát, alapvető alkotmányjogi kérdés, amelynek vizsgálatára a testület jogosult.

XI.2. Az Alkotmánybíróság tartózkodó magatartásának feloldása

Korábban, ha az eljáró bíróság a közügyekre tartozás vizsgálatát mellőzte a mérleghelyezésénél, így ennek következtében a releváns alkotmányos összefüggést nem vonta le, az Alkotmánybíróság a bírói döntést megsemmisítette. Ennek következménye, hogy a megismételt eljárásban a bíróságnak vizsgálnia kell, hogy a közlés a közügyek vitájához kapcsolódik-e, és ennek alapján állást kell foglalni a tűrési kötelezettség mértékéről.¹⁴⁶

Olyan esetre is található példa, amikor az Alkotmánybíróság maga végezte el az általa lefektetett értékelési szempontokat, majd ennek alapján – mivel ugyanarra az álláspontra helyezkedett, mint az eljáró bíróság – utasította el az alkotmányjogi panaszt. A fentiekben már említett ügyben, mikor az indítványozó az ügyészt „társadalmi szubkultúrában szocializálódott bugrisnak”, „cionista”, illetve „kiemelten vezető beosztású törpének” nevezte, maga is elvégezte az alkotmányos teszteket. Ennek alapján helyesen jutottak az eljáró bíróságok a vádlott bűnösségének megállapítására. Stumpf István alkotmánybíró ugyanakkor különvéleményében kifogásolta, hogy a testület maga is elvégezte a tesztet, ugyanis álláspontja szerint az Alkotmánybíróságnak nem szabad negyedfokú bírósággá válnia.¹⁴⁷

A tartózkodó magatartás feloldására az utóbbi időben két alkotmánybírósági határozat szolgál példaként. Az első a 29/2019. (XI. 4.) AB határozat. A fentiekben már említettem, hogy az ügy kétszer került az testület elé, ugyanis az első megsemmisítő döntés után, a Kúria szintén hatályában fenntartotta az ítéleteket. A korábbi Abh.¹⁴⁸ az 1-2. tényállási pontok¹⁴⁹ esetében azt róta fel az első felülvizsgálati döntésnek, hogy a Kúria a helyes büntetőjogi minősítéshez fűződő „alkotmányos következményeket már nem vonta le teljes mértékben”.¹⁵⁰ Ebből az következik, hogy a testület voltaképpen nem a cselekmény

¹⁴⁴ Az alkotmánybírósági gyakorlatból erre lásd 3329/2017. (XII. 8.) AB határozat, ABH 2017, 1256, 1959., 3279/2017. (X. 19.) AB határozat, ABH 2017, 1556, 1560.

¹⁴⁵ Lásd ehhez még: 3328/2017. (XII. 8.) AB határozat, ABH 2017, 1942.

¹⁴⁶ 3236/2018. (VII. 9.) AB határozat [37], ABH 2018, 1238, 1243.

¹⁴⁷ 3333/2018. (X. 26.) AB határozat, ABH 2018, 1881, 1887.

¹⁴⁸ 3263/2018. (VII. 20.) AB határozat, ABH 2018, 1412

¹⁴⁹ (119. lj.)

¹⁵⁰ 3263/2018. (VII. 20.) AB határozat [39], ABH 2018, 1412, 1419.

bűncselekménnyé nyilvánítását, hanem az új alkotmányos mérce vizsgálatának elmaradását kifogásolta, és e körülményre figyelemmel ítélte az első kúriai végzés ezen részét (is) alaptörvény-ellenesnek. Jóllehet a korábbi Abh.-ban az Alkotmánybíróság az alkotmányos értékelést maga is megadhatta volna, követte a korábbi gyakorlatában kialakított tartózkodó megközelítést, amely szerint a szakbíráskodás tevékenységét a rendes bíróságoktól nem vonhatja el, csak a büntetőjogi felelősség kérdéséhez kapcsolódó értelmezési tartomány alkotmányos kereteit jelölheti ki.

A második felülvizsgálati döntés ezt az alkotmányos mérlegelést már elvégezte, és a Kúria arra a következtetésre jutott, hogy a vizsgált közlések nemcsak a szubjektív becsületérzést sértették, hanem objektív sérelmet is megvalósítottak azáltal, hogy az indítványozó a sértettet bűnt elkövető személynek nevezte. Erre figyelemmel pedig a Kúria azt állapította meg, hogy a vád tárgyát képező megnyilvánulások nem sorolhatók a szabad véleménynyilvánítás körébe, így azok alapot adnak a büntetőjogi felelősség megállapítására.

A második kúriai végzés tehát már tartalmazott alapjogi mérlegelést, amelynek felülvizsgálatát az Alkotmánybíróság – korábbi gyakorlatával szakítva – jelen határozatában érdemben elvégezte, és az alkotmányos értelmezést maga adta meg. A többségi határozat indokolása szerint: „az, hogy az Alkotmánybíróság nem folytat ténybíráskodást, nem jelenti azt, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága határainak megállapítása során ne tulajdoníthatna jelentőséget annak, hogy egy kifejezést mikor, milyen körülmények között használtak és kire vonatkoztattak. Nincs akadálya annak sem, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága és a jó hírnév védelme közti mérlegelés eredményeképp eltérő következtetésre jusson, mint a támadott döntés. Épp ellenkezőleg: ez a felülvizsgálat valódi tartalma.”¹⁵¹ Ilyen körülmények között az Alkotmánybíróság az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdéséhez kapcsolódó teszt alkalmazásával azt állapította meg, hogy az 1-2. tényállási pontokban foglalt cselekmények mint közügyeket vitató megnyilvánulások a szabad véleménynyilvánítás körébe tartoznak, azok ugyanis nem sértik a jegyző emberi méltóságának korlátozhatatlan aspektusát. Ennek alapján e magatartások bűncselekménnyé nyilvánítása az indítványozó véleménynyilvánítás szabadságához fűződő alapjogát sérti, ezért az alapügyben hozott határozatok, és az azokat hatályukban fenntartó felülvizsgálati végzés egyaránt alaptörvény-ellenes.

A másik példaként említhető ügyben az indítványozó, aki az elkövetés időpontjában a település polgármestere volt, a képviselő-testület egyik ülésén szólalt fel a ravatalozó tervezési folyamatával kapcsolatban. Felszólalásában a sértett közösségi oldalán terjesztett álláspontot „vírusnak” nevezte. Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy mind a sértett, mind az indítványozó közszereplő volt, akik fokozottabban kötelesek tűrni a véleményeket. Ugyanakkor a vádlottnak a véleménye – az elsőfokú bíróság álláspontja szerint – öncélú volt, célja kizárólag az érintett személy megalázása, így erre tekintettel a vádlottat bűnösnek mondta ki becsületsértés vétségében, amelyet a másodfok – lényegét tekintve a járásbíróság érveit elfogadva – helybenhagyott.

Az indítványozó alkotmányjogi panasszal élt a bűnösséget kimondó bírói döntéssel szemben. Az Alkotmánybíróság – osztva az eljáró bíróságok álláspontját – elsőként abban foglalt állást, hogy az érintett személyek közszereplők, valamint a közlés a közügyek

¹⁵¹ 29/2019. (XI. 4.) AB határozat [38], ABH 2019, 1955, 1959.

vitatását érinti. Ezt követően pedig az inkriminált kijelentést értékítéletnek minősítette, majd megállapította, hogy a „teszt alapján végül az Alkotmánybíróságnak azt kellett vizsgálnia, hogy az indítványozó által használt kifejezés „öncélú gyalázkodás” volt-e vagy a közéleti vitát előremozdító megállapítás, azaz volt-e önálló információs tartalma annak, hogy a sértett tevékenységét a víruséhoz hasonlította.”¹⁵² A testület megállapította, hogy a vádlott felszólalása nem pusztán személyt sértő gyalázkodás, hanem a sértett – szubjektív becsületérzését kétségtelenül sértő, de – magatartásának közösségi hatására vonatkozó utalás, amely nem volt öncélú, így az Alaptörvény IX. cikkében deklarált véleményszabadságához fűződő alkotmányos alapjoga aránytalanul lett korlátozva azáltal, hogy az eljáró bíróságok a büntetőjogi felelősségét megállapították.¹⁵³ Mindezeket figyelembe véve álláspontom szerint a két határozat a korábbi tartózkodó gyakorlat feladását jelenti. Hangsúlyozni szükséges, hogy ez az irányváltás egyébként nem eredményez az Alkotmánybíróság részéről hatáskörtúllépést, mivel az adott ügyben elhangzott kifejezések értelmezése és minősítése a véleménynyilvánítás szabadságához tartozó kérdés.¹⁵⁴ Ezen gyakorlat a jövőben feltehetően azokban az ügyekben lesz megfigyelhető, amelyekben az alapügyben eljáró bíróságok a testület által lefektetett alkotmányos tesztet ugyan alkalmazták, azonban vizsgálatuk végkövetkeztetése nem felelt meg annak a szempontrendszernek, amelyet az Alkotmánybíróság kialakított. Ennek következtében a tartózkodó megközelítés azokra az esetekre szűkül feltehetően, amelyekben a bíróságok az irányadó alkotmányos tesztet egyáltalán nem vették figyelembe.

XII. Összegzés

Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény negyedik módosításának köszönhetően továbbfejlesztette az alkotmányos értékelési követelményrendszert. Ennek legfontosabb vívmánya, hogy a véleményszabadság már nem véd korlátlanul az értékítéletekkel szemben, ugyanis explicit korlátként került deklarálásra mások emberi méltósága. Továbbá a személyi fókuszról átterelődött a hangsúly a közügyre. A gyakorlatban sok esetben azonban egyáltalán nem ismerik fel az ügy alapjogi relevanciáját, vagy pedig elsődleges mérlegelési szempontként tekintenek az érintett személy státuszára, holott a taláros testület következetes álláspontja alapján nem az érintett személy minősége a meghatározó, hanem az, hogy a szólás közéleti vitában kifejtett álláspontot tükröz-e. Olyan értelmezés, amely szerint a személyi státusz és a közügy konjunktív feltétel, nem fogadható el, mivel indokolatlanul szűkíti a szólásszabadság határát. Megállapítható, hogy a szólás közéleti vita jellegének van meghatározó szerepe, az érintett személy státusza pedig kizárólag ezen vizsgálati ponton belül lehet egy mérlegelési szempont.

Bár a tényállítás fogalmát a büntetőjog dogmatika közel egy évszázada kidolgozta és következetesen alkalmazza, a gyakorlatban mégis eltérően minősítik a bírói fórumok a vád tárgyává tett megnyilvánulásokat. A tényállítás-értékítélet elhatárolását a judikatúra

¹⁵² 3048/2020. (III. 2.) AB határozat [29], ABH 2020, 312, 315.

¹⁵³ 3048/2020. (III. 2.) AB határozat [30]–[32], ABH 2020, 312, 315–316.

¹⁵⁴ SZOMORA 2015, 87. p.

ténylegesen a tényállásszerűség szintjén végzi el, amely követendő gyakorlat. A tényalapú értékítéletek kategóriáját azonban sok esetben nem ismerik fel, vagy ha felismerik, akkor pedig tévesen alkalmazzák. Sajnálatos módon az Alkotmánybíróság eddig nem foglalkozott érdemben ezzel a kategóriával, így érdemes lenne beemelnie a gyakorlatába.

Előfordul, hogy az eljáró bíróságok a becsület csorbítására való alkalmasságnál végzik el az alkotmányos tesztet. A becsület csorbításra való alkalmasság a rágalmazás és a becsületsértés tényállásainak objektív tényállási eleme, így a követelményeknek ezen a szinten való mérlegelése – a jogellenesség szintje helyet – álláspontom szerint nem egyeztethető össze a büntetőjog zárt dogmatikai rendszerével. Találhatók olyan határozatok, amelyek az *ultima ratio* elvére hivatkozva mentik fel a vádlottakat, amely véleményem szerint téves hivatkozási alap, ugyanis ezen alapelv a jogalkotót köti. Az *ultima ratio* elvével összefüggésben megállapítható, hogy a polgári jogi védelem szűkebb a való tényállások tekintetében, tekintettel arra, hogy a rágalmazás törvényi tényállását valós tényállásokkal is meg lehet valósítani (szemben a személyiségi jogsértést). Ebből következően kimutatható az *ultima ratio* elvének sérelme, így *de lege ferenda* konklúzióként állapítható meg, hogy a való tényállásokkal elkövetett rágalmazás dekriminalizálása indokolt.

A valóságbizonyítással összefüggésben megállapítható, hogy a korábbi gyakorlat, amely szerint a valóságbizonyítás elrendeléséhez nem szükséges alakszerű határozat, nem tartható fenn, mivel az állított tények valóságát formális eljárás keretében kell vizsgálni, amely a vélemény szabadság garanciális biztosítója.

A *nullum crimen sine lege praevia* alapelv azon alaptörvényi rendelkezésekre is kihat, amelyek anyagi jogi természetűek, és ily módon a büntetőjogi felelősség kérdésében való állásfoglalást befolyásolják.

Végezetül az Alkotmánybíróság a tartózkodó magatartását feloldani látszik az utóbbi időben, mivel hiába végezték el az eljáró bíróságok helyesen az első két mérlegelési lépésben rögzített követelményeket, a testület a mérlegelési eredményét is felülbírálja, és az absztrakt jogértelmező tevékenységét rávetíti a konkrét ügyre. A vizsgálati lépcsőkben elvégzendő mérlegelési követelmények nemcsak büntető szakjogi, hanem kiemelt alkotmányos kérdéskörök is, ezért nem jelent hatáskör túllépést a tartózkodó magatartás feloldása.

MIHÁLY BÁLINT BOTOS

ON THE CRIMINAL LAW BOUNDARIES OF FREE SPEECH IN A
CONSTITUTIONAL – CONFORMAL INTERPRETATION

(Summary)

My paper deals with the criminal law boundaries of free speech: with the constitutional interpretation of defamation and insult. The Fourth Amendment of the Fundamental Law of Hungary declared the human dignity to be the explicit boundary of free speech. The new constitutional background made it necessary the re-thinking of the legal practice based on the Decision No. 16/1994 of the Constitutional Court (a fundamental decision of the topic). My research has been focusing on the constitutional interpretation of this criminal law topic that examines such questions, about which the jurisprudence is not unified.

The methodology of my research is the interpretation of the constitutional form, with which examines how the practice can be applied to the interpretation requirements laid down by the Constitutional Court. To this I I mainly used primary sources, which included the ordinary courts as well as the relevant decisions of the Constitutional Court. I consider domestic or foreign literature, as well as various journals and magazines as secondary sources. As a result, it can be determined that the practice is far from uniform, in the first interpretation requirement the personal focus is still an outstanding game and in many cases additional aspects are carried out at the level of factuality. Finally, a paradigm shift can also be observed in the practice of the Constitutional Court, therefore the board also seems to dissolve its residence behavior